

Bioetičko načelo ranjivosti u djelovanju sv. Vinka Paulskoga

Mijić, Marija

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Catholic Theology / Sveučilište u Splitu, Katolički bogoslovni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:202:529781>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-05**

Repository / Repozitorij:

[Repository of The Catholic Faculty of Theology
University of Split](#)

SVEUČILIŠTE U SPLITU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET
DIPLOMSKI TEOLOŠKO-KATEHETSKEI STUDIJ

MARIJA MIJIĆ

**BIOETIČKO NAČELO RANJIVOSTI U
DJELOVANJU SV. VINKA PAULSKOG**

Završni rad

Split, 2020.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET
DIPLOMSKI TEOLOŠKO-KATEHETSKE STUDIJE

MARIJA MIJIĆ

BIOETIČKO NAČELO RANJIVOSTI U DJELOVANJU SV.
VINKA PAULSKOG

ZAVRŠNI RAD

iz Moralnog bogoslovlja

kod doc. dr. sc. Ana Jeličić

Split, 2020.

Sadržaj

Uvod.....	3
1. Život i djelovanje sv. Vinka Paulskog	5
1.1. Svećenički počeci	5
1.2. Obraćanje i početak značajnijeg javnog djelovanja	8
2. Duhovni i pastoralni plodovi zauzetosti svetog Vinka Paulskog.....	10
2.1. Misijska družba „Lazaristi“	10
2.2. Družba „Kćeri kršćanske ljubavi“	12
2.3. Družba sestara milosrdnica	15
2.4. Družbe sv. Vinka Paulskog u Hrvatskoj	18
2.4.2. Družba sestara milosrdnica sv. Vinka Paulskog u Hrvatskoj.....	18
3. Bioetička načela	22
3.1. Američka povijest bioetike.....	22
3.2. Europska bioetička načela	25
3.2.1. Autonomija	28
3.2.2. Dostojanstvo ili dignitet.....	28
3.2.3. Integritet.....	29
3.2.4. Ranjivost	30
4. Sv. Vinko Paulski: sluga ranjivih skupina društva	33
4.1. Siromasi i sveti Vinko Paulski	33
4.2. Skrb za bolesnike.....	36
4.2.1. Briga za duševne bolesnike	36
4.3. Crkva i ranjive skupine društva.....	38
Zaključak.....	40
Literatura	41

Uvod

U ovom radu pobliže ćemo iznijeti djelovanje Sv. Vinka Paulskog, prožeto nesebičnim pružanjem pomoći najranjivijim skupinama društva, siromašnima i bolesnima. Sv. Vinko je svojim životom svjedočio kolika se veličina krije iza njegova lika, kolike su vrijednosti koje posjeduje, te što osjeća prema najpotrebitijima. Živeći u sredini u kojoj je mogao iskusiti neimaštinu, pomalo je postajao svjestan tog velikog problema. Na samom početku svećeničkog djelovanja sveti Vinko je tražeći sebe i nastojeći se ostvariti, učinio velike korake za Crkvu i društvo. Veoma solidaran s vremenom u kojem je živio, nastojao je svima osigurati normalne uvjete djelovanja i življenja. Suočen sa stvarnošću, težinom vremena u kojem je živio, nedostatkom obrazovanja te duhovnom ispraznošću, tijekom života i kroz svoju svećeničku službu, sveti Vinko se zalagao usaditi prave vrijednosti u društvo kojem je bila potrebna pomoć. Nastojao je osloboditi čovjeka od materijalne, štoviše duhovne bijede koja ga je prožimala, djelujući zajednički, okupljanjem i spajanjem najvećih snaga toga vremena, kako u Crkvi, tako i u društvu općenito. Uloženim naporima i mukotrpnim radom, uz susrete s mnogim neprijateljima i zlobnicima koji su ga kočili u čvrstim namjerama, sveti Vinko se nije dao pokolebati u nastojanju da čovjeku omogući posjedovanje dostojanstva koje zaslužuje samom činjenicom da je čovjek.

U prvom dijelu rada naslova „Život i djelovanje sv. Vinka Paulskog“ predstavljajući osobu Vinka Paulskog dotaknuti ćemo se vremena i prilika u njegovom životu kada je težio za materijalnim vrijednostima tražeći sebe na krivim putovima, hodeći potpuno krivim stazama. Također ćemo predstaviti i opisati događaje od iznimne važnosti koji su uvelike pomogli svetom Vinku da pronađe ono što ga uistinu ispunjava, što ga je dovelo k tome da osjeti poziv i djeluje srcem. Naime, Sveti Vinko se s vremenom sve više približavao odbačenim ljudima, osjećao je potrebe svakog čovjeka, a posebno siromaha i onih kojima su bila uskraćena prava koja im pripadaju.

U drugom dijelu rada naslova „Duhovni i pastoralni plodovi zauzetosti svetog Vinka Paulskog“ upoznat ćemo se s družbama koje su iznikle i zaživjele inspirirane njegovim životom i djelom, načinima na kojima su nastajale, te njihov razvitak kroz povijest. Osnivajući družbe Vinko Paulski je ujedinio sav narod, i one spremne na

pomoć, posebno najranjivijim skupinama društva. Dolaskom družbi svetog Vinka Paulskog u Hrvatsku postavljeni su temelji za osnivanje posebnih kuća ljubavi koje su se gradile na solidarnosti i prema svima kojima je to bilo potrebno. Osim što je svakom čovjeku osiguravao potrebne uvjete za život, sveti Vinko je brinuo i o unutarnjem stanju čovjeka u potrebi, pri čemu nije dopuštao da itko izgubi svijest o vlastitoj vrijednosti, kao ni dostojanstvo vlastite osobe.

Bioetika, kao znanstvena disciplina koja se bavi važnim pitanjima životne egzistencije, svoje korijene i začetke nalazi upravo u djelovanju osoba poput sv. Vinka Paulskog. Bioetiku kao disciplinu, načela koja su proizašla iz nje i naučavanje koje primjenjuje, opisati ćemo u trećem dijelu ovoga rada, naslova „Bioetička načela“.

U četvrtom dijelu rada naslova „Sv. Vinko Paulski: sluga ranjivih skupina društva“ prikazat ćemo način djelovanja svetog Vinka, njegovu opredijeljenost za najugroženije skupine u društvu, siromašne i bolesne. Položaj u kojem se od ranog djetinjstva našao, omogućio je svetom Vinku da se približi siromasima. Upravo je to rezultiralo empatijom i solidarnošću koje je nesebično pokazivao prema njima. Posvećujući svoj život siromašnima i bolesnima, trudio se omogućiti svakom čovjeku život kakav zaslužuje. Svojim radom nikada nije dopustio da se pojedinac osjeća odbačenim i manje vrijednim. Nastojat ćemo pokazati kako se, iz današnje perspektive, sv. Vinko Paulski može smatrati svojevrsnom pretečom bioetičkog svjetonazora, stava i orijentacije jer je svoj život, svoj svećenički poziv i svoje konkretno djelovanje gradio na bioetičkim principima, posebice na bioetičkom načelu ranjivosti.

1. Život i djelovanje sv. Vinka Paulskog

1.1. Svećenički počeci

Francuski katolički svećenik, osnivač katoličkih redova Lazarista i Družbe sestara milosrdnica te katolički svetac, Vinko Paulski, rođen je 24. travnja 1581. godine u jednom od najsiromašnijih krajeva Francuske, u malom selu Pouy koji pripada pokrajini Landes na samom jugozapadu Francuske.¹ Vinko Paulski je rođen u siromašnoj seljačkoj obitelji u vrijeme kada su vladale oštre borbe između katolika i protestanata, kao i u vrijeme velike duhovne i materijalne zapuštenosti u narodu.² Bio je treći od šestoro djece, od oca Jeana i majke Bertrende Demoras. Kao sin gaskonjskog seljaka, kako sam pripovijeda, sve do svoje petnaeste godine živio je na selu, u kući gdje su svi radili, pa i djeca.³ Prvi kruh zaradio je čuvajući ovce i svinje. Sv. Vinko se toga nije sramio, dapače hvalio se kako mu je prvi zanat bio pasti stado svoga oca.⁴ Kada su mu roditelji vidjeli da im sin ima izražene intelektualne sposobnosti, odlučili su ga školovati za svećenika, s ciljem kako bi od toga, jednom kada dobije dobru župu i trajnu nadarbinu, izvukli materijalnu korist. Ni on nije bitno drukčije razmišljao, nego je svoju svećeničku službu više razumijevao kao dobar poslovni pothvat, nego životni poziv. Ne samo da im se želje nisu ispunile, nego se ta odluka pokazala poslovnim promašajem zato što dugo godina nakon svećeničkih zavjeta, sveti Vinko nije postao župnikom, a time nije imao nikakvih materijalnih prihoda.⁵

Vjera koju je sveti Vinko od malena primio od svoje obitelji bila je ispunjena čežnjom i strahom. Molitva je bila prožeta vapajem za Božjom pomoći u trenucima nevolje i neimaštine. Nije se mnogo razlikovala vjera ondašnjeg puka s praznovjerjem, jer je više bilo mjesta za pučke svečanosti nego samu evangelizaciju. Naknadno je govorio o vjeri i njenoj veličini koja je obuzimala seljake u njegovom rodnom mjestu, o

¹ Usp. Luigi Mezzadri, *Sveti Vinko Paulski (1581.–1660.)*, Impresum Zagreb, Družba sestara milosrdnica svetog Vinka Paulskog, Kerschoffset, Zagreb, 1992., str. 9.

² Snježana Majdandžić-Gladić, *Sv. Vinko Paulski*, Dostupno na: <https://www.vjeraidjela.com/sv-vinko-paulski/> (Pristup 23.05.2018.)

³ Usp. L. Mezzadri, *Sveti Vinko Paulski: (1581.–1660.)*, str. 13.

⁴ Usp. *Tko je sveti Vinko*, Dostupno na: <https://dv-svetog-vinka.hr/o-vrticu/tko-je-sveti-vinko/> (Pristup 20.05.2020.) i *Sveti Vinko Paulski*, Dostupno na: <http://www.milosrdnice.hr/o-nama/utemeljitelji/sveti-vinko-paulski/> (Pristup 22.05.2018.)

⁵ Usp. S. Majdandžić-Gladić, *Isto*, (Pristup 23.05.2018.)

pouzdanju u Boga u poteškoćama kao i zahvalnosti za svako dobro. Godine koje su uslijedile nakon odabira svećeničke službe donijele su bitne promjene u životu tog mladića. Naumi koje je planirao ostvariti nikako nisu išli u pravom smjeru. U to je vrijeme politička situacija bila veoma teška. Niti za Vinka Paulskog nije bilo ništa drugačije, a posebno dok je studirao. On je u to vrijeme bio gotovo i neuk, bez dovoljne izobrazbe i znanja kojima bi se istaknuo. U veoma kratkom vremenu, kroz dvije godine, marljivo je učio i završio tečaj govorništva kako bi stekao i neku ekonomsku neovisnost. Nakon što je primio tonzuru i niže redove od strane biskupa, Vinko Paulski je krenuo na studij u Toulouse.⁶

S obzirom da je na svećeništvo, u to vrijeme, gledao kao na dobar poslovni pothvat, sveti Vinko se kroz studij žurio primiti svećenički red kako bi što prije ostvario svoje naume. Talijanski teolog Luigi Mezzadri u svojoj knjizi „Sv. Vinko Paulski“ opisuje tog velikana kao domišljatog i snalažljivog. Bio je takav po temperamentu, ali i stoga što je bio Gaskonac. Instiktivno se znao snalaziti. Nije htio biti kamenčić u igri većoj od njega. Inteligentni i snalažljivi svećenik Vinko ređenjem za svećenika u 19 godini života samo je pokazao upornost u svome naumu. Svećeništvo u tako ranoj dobi bilo je samo prva etapa uspona u društvu.⁷ Njegovo početno djelovanje ne može se nazvati pozivom jer Vinko nije tada gajio želju da se ispuni u svećeništvu. Bez obzira na naume, nije mu nedostajalo pastoralnog žara i duha kojeg je bilo potrebno iznositi na vidjelo. O studiju teologije kojeg je pohađao ne znamo mnogo jer se ne spominje mnogo u njegovim spisima. Zna se da je 12. listopada 1504. postigao naslov bakalaureata svetog bogoslovlja. Pokušavajući bezuspješno dobiti župu, u međuvremenu je vodio jedan dom u Toulouseu. Kao veoma mladi svećenik Vinko Paulski je prošao kroz mnoge poteškoće i razočarenja, zapao je u velike dugove i doslovno je morao isčeznuti pred svojim vjervnicima.⁸ „Tu je upao u dugove pa je jednostavno nestao da bi umakao onima kojima je bio dugovao. Zbog preuzimanja neke baštine putovao je u Marseilles, a na povratku morem zarobili su ga turski gusari i kao roba prodali u Tunis.“⁹ U tim okolnostima polako je sazrijevao, ali ne u potpunosti. Ondje je imao nekoliko gospodara,

⁶ Usp. L. Mezzadri, *Sveti Vinko Paulski (1581.–1660.)*, str. 14–16.

⁷ *Isto*, str. 16.

⁸ Usp. S. Majdandžić-Gladić, *Sv. Vinko Paulski*, (Pristup 23.05.2018.)

⁹ Ivan Sirovec, *Sveci: 128 životopisa i poruka*, UPT, Đakovo, 2007., str. 195.

a zadnji je bio bivši fratar koji je prešao s kršćanstva na islam. Sveti Vinko je svojim stavovima i težinom riječi koje je iznosio bitno utjecao na njega, pa se gospodar ponovno obratio na kršćanstvo, a potom su obojica pobjegla u Avignon. Iako je proživio gorko iskustvo roba, to ga nije odvratilo od materijalističkog pogleda na svijet, pa je i dalje sanjao kako doći do dobre župe i nadarbine.¹⁰ U Avignonu se Vinko Paulski upoznao s vicelegatom Montorijom koji mu je postao prijatelj, a pridobio ga je otkrivši mu alkemijske tajne, što ih je naučio u Tunisu. U to vrijeme još uvijek je imao samo jedan cilj, domoći se dobrostojeće župe, stoga je otputovao u Rim prateći vicelegata Montorija.¹¹ Nakon loših iskustava i razočarenja koja su uslijedila, izmoren od priča i pomalo razočaran neostvarenim pothvatima, mladi svećenik Vinko se vratio u Pariz. U Parizu je u to vrijeme pučanstvo bilo veoma raznoliko, a među najmoćnijim članovima društva je bio kler koji je u posjedu imao polja koja su pripadala velikim samostanima. Vinko Paulski je 1608. godine na dolasku iskusio mnoge poteškoće. Prije svega ga je, kao i prethodnih godina, mučio mali dohodak koji mu je poslužio tek kako bi podmirio osnovne potrebe. U to vrijeme vodio je razne sporove i parnice u kojima mu je trebalo podosta novčanih sredstava. Uz financijske brige, počeo je imati zdravstvenih problema, a uza sve je bio optužen za krađu novca od kolege.¹² Vinko je bio u nezavidnom položaju. Smatrao je da je učinio veliki životni promašaj, što je priznao majci u pismu kojeg je poslao 1610. godine. Na tom mjestu se ispričavao što se ne može vratiti u rodni kraj jer se nadao da će se naći prilika da popravi svoju financijsku situaciju, odnosno karijeru koju su mu uništile nevolje. Dodao je da namjerava naći poštenu službu s namjerom da uz majku provede ostatak svojih dana.¹³ Iako mu službe koje je počeo obnašati nisu donosile materijalnu korist, uvukle su ga u život plemenitaša, preko kojih se upoznao s mnogim utjecajnim ljudima, što će mu kasnije uvelike biti od koristi.¹⁴ Nakon što je čekao na zgodnu priliku, u proljeće 1610. godine je postao kućni duhovnik kod Margarete de Valois, prve žene kralja Henrika IV. Malo kasnije dobio je kao nadarbinu cistercitsku opatiju Saint-Léonard-de-Chaumes, u biskupiji Saintes, no

¹⁰ Usp. S. Majdandžić-Gladić, *Sv. Vinko Paulski*, Dostupno na: <https://www.vjeraidjela.com/sv-vinko-paulski/> (Pristup 23.05.2018.)

¹¹ Usp. *Vinko Paulski*, Dostupno na: https://hr.wikipedia.org/wiki/Vinko_Paulski (Pristup 28.05.2018.)

¹² Usp. L. Mezzadri, *Sveti Vinko Paulski (1581.–1660.)*, str. 22–23.

¹³ Usp. *Isto*, str. 23–24.

¹⁴ Usp. S. Majdandžić-Gladić, *Isto*, (Pristup 23.05.2018.)

njezini su dohodci bili osrednji. Nakon godina svećeničkoga rada sveti je Vinko jednom prilikom rekao: „Da sam tada kad sam se drznuo primiti na se svećeništvo znao što je to svećeništvo, kao što to znam danas, radije bih obrađivao zemlju nego da se učlanim u tako strašan stalež.“¹⁵ Od samog početka svećeništva nije bio veliki primjer narodu, ali ni subraći. Vrijeme traganja i žudnje za drugačijim ciljevima pokazali su sv. Vinku Paulskom da njegove namjere ne odgovaraju osjećajima i osobi kakva je bio.

1.2. Obraćanje i početak značajnijeg javnog djelovanja

U trenucima osobne slabosti i izgubljenosti, pretpostavlja se da je sveti Vinko osjetio potrebu za nečim „višim“. Dotadašnje nevolje bile su zaslužne za postavljanje prvih temelja u njegovom potpunom ostvarivanju. U to vrijeme svećenik Pierre de Berulle je osnovao svećeničku zajednicu nazvanu Oratorij, a glavni preduvjet je bio da svećenici budu pravi primjer i uzor duhovnosti drugim svećenicima. Upravo se pod njegovim utjecajem sveti Vinko posvetio karitativnom radu te je osnovao bratovštine ljubavi. Vinko je, naime, umjesto života u Oratoriju, izabrao pastoralni rad koji je započeo u svibnju 1612. u Clichyju. „Tu je ostao kratko vrijeme ali je zadržao lijepo sjećanje na to mjesto kroz cijeli život. Nešto je uredio u crkvi, a osobito se brinuo za grupu mladića sa duhovnim pozivom: 12 se mladića, pod njegovim vodstvom, spremalo za svećeništvo.“¹⁶ Upravo je to bilo vrijeme njegova obraćenja i novo otkrivanje bogatstva svećeničkog poziva. „Polako se i njegov pogled na svećeništvo mijenjao, te je uskoro postao požrtvovni pastir koji se svim snagama brine za svoje stado. To pokazuje zgoda koja je odigrala posebnu ulogu u njegovom životu. Naime, dogodilo se da je svih šest članova jedne obitelji teško oboljelo, a nitko se o njima nije imao brinuti. To je svetog Vinka vidno uzdrmalo, pa je o tome odlučio propovijedati na svetoj misi. Župljani su odmah u velikom broju pomogli, što je omogućilo svetom Vinku da shvati kako je jedini put pomaganju mnoštvu bolesnih i ubogih dobra organiziranost, pa je u tom smijeru nastavio s radom.“¹⁷ Pomalo je otkrivao da ima duboki smisao za sakralno, a isto je prenio i svojim učenicima. Volio je liturgiju i htio je da njegovi „sinovi“ budu

¹⁵ Usp. *Vinko Paulski*, Dostupno na: https://hr.wikipedia.org/wiki/Vinko_Paulski (Pristup 28.05.2018.)

¹⁶ L. Mezzadri, *Sveti Vinko Paulski (1581.–1660.)*, str. 23.

¹⁷ Usp. S. Majdandžić-Gladić, *Sv. Vinko Paulski*, Dostupno na: <https://www.vjeraidjela.com/sv-vinko-paulski/> (Pristup 24.07.2018.)

njeni uvjereni i pažljivi čuvari.¹⁸ U to vrijeme francuska sela su svoju religioznost određivali po samoj prirodi grupe, religija je bila društveni čimbenik. Nisu svi bili religiozni, niti su svi bili kršćani. U religioznu aristokraciju spadali su biskupi i misionari koji su smatrali da je velika većina puka neuka i nedovoljno poučena. Upravo u vremenu nebrige za najugroženiju skupinu društva, nastupio je mladi i perspektivni svećenik Vinko koji se pomalo upuštao u tu svoju najveću životnu misiju – pružiti skrb najugroženijima. „Također je nagovarao bogate gospođe da se uključe u karitativan oblik pomaganja siromašnima i bolesnima, što su mnoge od njih svesrdno i bez razmišljanja prihvatile, ali samo na materijalan način. Među njima nije našao nikoga tko bi bio spreman konkretno se skrbiti za potrebite njegovanjem i fizičkim služenjem.“¹⁹ Sveti Vinko u svom naumu nije posustajao, pa je našavši nekoliko istoišljenika krenuo u svoj životni pohod.

¹⁸ L. Mezzadri, *Sveti Vinko Paulski (1581.–1660.)*, str. 28.

¹⁹ Usp. S. Majdandžić-Gladić, *Isto*, (Pristup 23.05.2018.)

2. Duhovni i pastoralni plodovi zauzetosti svetog Vinka Paulskog

2.1. Misijska družba „Lazaristi“

Vinko Paulski je shvatio da upravo najranjivije skupine u društvu trebaju evangelizaciju i poduku u vjeri. Spreman da nešto učini po tom pitanju, dobio je 1617. priliku da bude odgajatelj u vjeri u obitelji de Gondi koja je bila jedna od bogatijih i uglednijih u Francuskoj. Ta je obitelj stanovala u mjestu Folleville. U njihovoj su se kući sastajali, u to vrijeme, najutjecajniji ljudi u Parizu. Premda je bio svjestan u kojoj se okolini nalazi, nije ga toliko zanimala visoka pozicija određenih, jer je znao da bi upravo on mogao biti na meti osuda. Svoje je slobodno vrijeme provodio u maloj i skromnoj sobici koja mu je bila povjerena. U njoj je svakodnevno radio i molio. Osim što je imao veliko poštovanje prema članovima obitelji de Gondi, učinio je mnogo za njih, te se s velikom brigom posvetio dužnosti koja mu je bila povjerena. Prilikom obilazaka imanja, susretao se s mnogim siromašnim seljacima kojima je, marljivo radeći nastojao u što kraćem roku pomoći. Upravo su siromašni seljaci postali ti za koje se najviše zanimalo jer im je njegova pomoć bila prijeko potrebna. U to su vrijeme neki događaji u potpunosti promijenili njegov život. Jednom je, obilazeći posjede grofa de Gondi, pohodio je nekog umirućeg čovjeka koji je uživao veliki ugled kao čestit čovjek. Međutim, kada je taj čovjek otkrio Vinku svoje duševno stanje i spomenuo ono zbog čega se stidi, on mu je predložio da obavi opću ispovijed.²⁰ Kada je umirući bolesnik pristao na savjet svetog Vinka i ispovjedio se, odmah je svoju situaciju ispričao grofici de Gondi koja je zamolila svetog Vinka da u župama na njenom posjedu drži propovijedi o potrebi i važnosti opće ispovijedi. Upravo je iz ove kuće krenuo „pohod kršćanske ljubavi i snažno djelovanje svetog Vinka u obnovi vjerskog života Francuske.“²¹

Misijska družba „Lazaristi“ rođena je na dan kada je sveti Vinko na blagdan Obraćanja svetog Pavla gorljivo propovijedao o potrebi obraćenja i opće ispovijedi. Misijska družba „Lazaristi“ osnovana je 25. siječnja 1617.g.²²

²⁰ Usp., Marija Iona Blažeka, *Sveti Vinko Paulski: 1581.–1660.*, Družba sestara milosrdnica svetog Vinka Paulskog, Zagreb, 1981., str. 27.

²¹ *Isto*, str. 26.

²² Usp. *Vinkovska obitelj*, Dostupno na: <https://www.milosrdnice.hr/vinkovska-obitelj/> (Pristup 28.07.2018.)

Naime, gospođi de Gondi je u to vrijeme bilo jako stalo da se poboljša duhovno i materijalno stanje seljaka na njenom posjedu, a i ona sama je bila vrlo religiozna. „Bog je blagoslovio vjeru te žene, i kada su oboje vidjeli obilnu Božju milost na djelu, grofica je zatražila red ili družbu koja bi prihvatila misiju na njezinim posjedima. Vinko se isprva nećkao, ta još nije znao što Bog namjerava, ali je na kraju pristao i odlučio da s nekoliko sumišljenika, biskupijskih svećenika kao što je i sam bio, započne s misijama po Francuskoj.“²³ Upravo je ovaj događaj, kao i mnoštvo drugih, bio pravi poziv na djelovanje za svetog Vinka. „Štoviše, misao na Krista, koga je Otac poslao naviještati Radosnu vijest siromasima, postala je središtem njegovog života i apostolskog rada.“²⁴ Prve suradnike koje je oko sebe imao, sabrao je 1625. godine, poslije čega je slijedila evangelizacija naroda. Nakon što je uvidio da se misije neće moći održati bez istinskih svećenika, koji žive ono za što su se opredijelili, krenuo je s duhovnim vježbama koje su postale nužne kako bi svećenici bili primjer prave duhovnosti. S njima je započeo 1628. godine.

Nakon što je Crkva u Parizu vidjela koliko je sveti Vinko utjecajan, što sve čini i na koji način djeluje, dodijelila je Misijskoj družbi priorat sv. Lazara u Parizu, gdje je Vinko Paulski smjestio svoje svećenike. Duhovno pročišćeni s voljom za rad i određenim ciljem, svećenici su počeli obavljati svoje dužnosti bez imalo straha i sebičnosti. Upravo su po navedenom prioratu nazvani „Lazaristi“. Iz mjesta matice, odnosno središta koje im je bilo dodijeljeno, slali su se misionari po cijeloj Francuskoj, ali i ostatku Europe. „Vinko je nastojao pridobiti što više suradnika, bogatih i siromašnih, da bi mogao pomagati u raznovrsnim potrebama. Upotrebljavao je sva sredstva, pa tako i letke za vrijeme rata, da obavijesti Parižane što se događa u provinciji i da probudi u njima sućut za bijedne. Posredno i neposredno ih je poticao, da pomognu siromasima.“²⁵

²³ Usp. *Vinkovska obitelj*, Dostupno na: <https://www.milosrdnice.hr/vinkovska-obitelj/> (Pristup 28.07.2018.)

²⁴ *Lazaristi*, Dostupno na: http://www.redovnistvo.hr/redovi-i-druzbe/instituti/lazaristi_cm (Pristup 02.08.2018.)

²⁵ *Isto*, (Pristup 02.08.2018.)

2.2. Družba „Kćeri kršćanske ljubavi“

Nakon velikih događanja u okviru obitelji de Gondi, sveti Vinko se nakon nepunih šest mjeseci, uz savjet Pierrea de Berullea smjestio u župu Chatillon-les-Dombes, uz izliku da ide na kratko misijsko putovanje. Iz obitelji de Gondi otišao je ne pozdravivši nikoga. Župa u Catillonu, 1617. godine je bila u jako lošem stanju, dok je vjerski život bio zapušten, uz teške socijalne prilike. Župu je vodilo šest svećenika koji nisu bili dobar primjer stanovništvu. Kada je shvatio da sam neće mnogo učiniti za toliku bijedu i zapuštenost, zamolio je jednog svećenika iz Lyona da mu bude pomoćnik, nakon čega je započeo borbu s pastoralnim izazovima.²⁶

Njih su dvojica živjeli veoma skromno te po strogo zacrtanom redu.²⁷ Mnogi mještani su se čudili njihovom načinu života, jer se nikada nisu susreli s tako skromnim svećenicima. Put da se obnovi vjerodostojnost klera bio je povratak u strogost, vjerovali su ovi svećenici.²⁸ Neposredno nakon obraćenja, kada je postalo očigledno da je svoje svjetonazore usmjerio ka potpuno drugačijim vrijednostima, uslijedio je Vinkov istinski poziv. Rad koji je svakodnevno donosio plodove bio je poticaj u njegovim namjerama.

Osobito značajan događaj za sv. Vinka bilo je obraćenje grofa de Rougemont, a nakon toga i pokretanje prve ustanove pod nazivom *Bratovština kršćanske ljubavi*. Glavna zadaća bratovštine bila je briga za siromahe i bolesnike u župi. Nadzor nad bratovštinama koje su se širile i po drugim župama povjerio je Lujzi de Marillac.²⁹ U duhovnoj baštini ostalo je svjedočanstvo da je bratovština nastala slučajno. „Dok se u nedjelju 20. kolovoza Vinko pripremao da obuče liturgijsko misno odijelo, rekoše mu da su u jednoj kući na kraju sela bolesni svi članovi obitelji, te da im je veoma potrebna pomoć. Ta vijest ga je potaknula da u svojoj propovijedi pozove vjernike neka tim ljudima priteknu u pomoć. Njegova je riječ bila tako uvjerljiva da su svi bili potreseni.“³⁰ Na njegov se poziv odazvala tolika gomila ljudi da se činilo kao da je u tijeku procesija. Ni sam nije očekivao da će se okupiti toliki broj ljudi, te je tek kasnije postao svjestan

²⁶ Usp. M. I. Blažeka, *Sveti Vinko Paulski: 1581.–1660.*, str. 30.

²⁷ Usp. *Isto*, str. 30.

²⁸ Usp. L. Mezzadri, *Sveti Vinko Paulski (1581.–1660.)*, str. 34.

²⁹ Usp. *Vinkovska obitelj*, Dostupno na: <http://www.milosrdnice.hr/o-nama/utemeljitelji/sveti-vinko-paulski/> (Pristup 28.07.2018.)

³⁰ L. Mezzadri, *Isto*, str. 28–29.

koliko je to bio velik događaj za njega kao i za samo lokalno stanovništvo. Nakon što se zauzeo da svi odazvani na neki način sudjeluju u pomoći toj obitelji, sv. Vinko je nekoliko dana kasnije predložio da se osnuje udruženje koje će pomagati siromasima. Moto ili misao vodilja novoosnovane bratovštine kršćanske ljubavi bila je: „Budite milosrdni kao što je moj Otac milosrdan“.³¹

Sveti Vinko nije bio samo svetac-propovjednik, nego je bio i izvanredni organizator. U svim mjestima u koje je nakon toga išao u misije, osnivač je Bratovštine kršćanske ljubavi kao zalag stalnosti obnove, a pred njihovim su pravilima kasnije osnovana razna društva s temeljnim ciljem promicanja kršćanske ljubavi. „Od godine 1617. nadalje opaža se da se u svecu počinje isticati jedna važna značajka: strateška sposobnost da oko sebe okupi mnoge energije drugih.“³² Tako je primjerice 1619. godine postao generalni duhovnik francuskih zatvora. Na toj funkciji je poboljšao kvalitetan život galijota. Posebnu pozornost dao je higijenskim uvjetima u prostoru u kojem su zatvorenici boravili.³³ Snažan utjecaj na svetog Vinka imao je Franjo Saleški koji je u to vrijeme bio Ženevski biskup. On je na sv. Vinka ostavio snažan dojam, posebice je bio ganut i iznenađen njegovom dobrotom. S druge strane, Franjo Saleški je priznao njegovu karizmu i postavio ga na čelo samostana Pohođenja u Parizu, koji je bio istaknut tijekom Reforme u Francuskoj. Sv. Vinko je 1623. dobio licencijat iz crkvenog prava.³⁴

Međutim, sv. Vinka je najviše privlačila ideja o misijama po selima, a posebnu potrebu za takvim načinom življenja i širenja kršćanske ljubavi, osjetio je upravo u vrijeme kada je imao priliku da kao cijenjeni svećenik krene u nova postignuća, ali mu je nedostajala vizija i unutarnji poticaj. „On je osjećao samo poziv, odnosno nužnost duhovne pouke, potrebe seljačkih župa, glad za Božjom riječi.“³⁵ Može se reći da ga je na pravi put usmjerilo imenovanje za poglavara ustanove *Kolegija dobre djece*. Kao što talijanski teolog Luigi Mezzadri u spomenutoj knjizi piše, prvi misionarski pothvati bili

³¹ Usp. L. Mezzadri, *Sveti Vinko Paulski (1581.–1660.)*, str. 28–29.

³² *Isto*, str. 43.

³³ Usp. *Vinko Paulski, sv.*, Dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=64721> (Pristup 29.07.2018.)

³⁴ Usp. L. Mezzadri, *Isto*, str. 49.

³⁵ *Isto*, str. 52.

su čista improvizacija i sastojali su se od propovijedanja.³⁶ Bio je svjestan da je upravo propovijed najbolji način da se dopre do naroda. „Običavao je govoriti srdačno, obiteljski i na taj je način dopirao do srca.“³⁷ Uz probleme koji su se javili kod načina iznošenja same propovijedi, jer je nedostajalo sadržaja i sam se počeo ponavljati, javili su se i problemi ispovijedi koji su bili još veći. U raznim izvještajima piše da je velik broj osoba hrlilo na ispovijed, te da su ljudi čekali i po cijele noći kako bi se ispovjedili, ali kada bi došli na ispovijed to bi bila prava muka za ispovjednika.

Sveti Vinko je uza sve probleme uspio održati rad misionara i pomalo je oko sebe gradio grupu svećenika koja je rasla. Pozitivna strana odazvanih svećenika bila je ta što nisu marili za materijalnim vrijednostima niti su bili nekakvi lovci na nadarbine što bi svećenici dobili tijekom službe u župi. Tijekom sljedećih godina broj članova je postupno rastao, pa je bilo i više mogućnosti za značajnije djelovanje. Sve do 1631. misionara je bilo samo 7, ali su održavali 140 misija. Te godine broj im se udvostručio. Pridošli članovi bile su osobe dobro motivirane.³⁸ Osim što su misionari bili prihvaćeni u cijelom Parizu, dobili su i određene ovlasti koje su im bile od pomoći kako bi se lakše kretali po samoj biskupiji. Sv. Vinko je uz pomoć nekoliko istomišljenika 1625. god. osnovao *Misijsku kongregaciju*. Njihovo je sjedište bilo u Saint-Lazareu, u Francuskoj.³⁹ „Ubrzo su se proširili po cijeloj Francuskoj, djelujući u ubožnicama, bolnicama i sirotištima francuskih gradova, a potom su se proširili i u drugim zemljama.“⁴⁰

Sv. Vinko se nakon ozbiljnog upuštanja u misionarski rad, po prvi puta obratio Rimu 1627. godine, te od pape zatražio opću potvrdu i neke ovlasti. Nakon što je molba prihvaćena, slijedeće je godine zatražio dodatne stvari.⁴¹ „Molba je proširena i sadržavala je zahtjev da se Vinku priznaju prava utemeljitelja i odobrenje za egzempciju (izuzeće) od ordinarija, osim onoga što se odnosilo na misije. Bila su to dva zahtjeva i dva negativna odgovora.“⁴² Slobodu djelovanja svoje zajednice, sveti Vinko nije tražio

³⁶ Usp. L. Mezzadri, *Sveti Vinko Paulski (1581.–1660.)*, str. 52.

³⁷ M. I. Blažeka, *Sveti Vinko Paulski: 1581.–1660.* str. 41.

³⁸ Usp. L. Mezzadri, *Isto*, str. 55.

³⁹ Usp. S. Majdandžić-Gladić, *Sv. Vinko Paulski*, Dostupno na: <https://www.vjeraidjela.com/sv-vinko-paulski/> (Pristup 10.08.2018.)

⁴⁰ *Isto*, (Pristup 10.08.2018.)

⁴¹ Usp. L. Mezzadri, *Isto*, str. 56.

⁴² Usp. L. Mezzadri, *Sveti Vinko Paulski (1581.–1660.)*, str. 56.

kako bi osnovao grupu svećenika koja je planirala djelovati pod autoritetom samog Rima, nego je imao potpuno drugačiju namjeru. Bio je svjestan da je potreban narodu, te da ne može mirno djelovati u zajednici kojoj je potrebna pomoć u više područja.⁴³ „Karizma je uvijek ispred institucije, ustanove: život se odvija prije zakona, stvaralačka djelatnost ide prije odredaba i normi,“⁴⁴ smatrao je sv. Vinko. Osim što je marljivo obavljao misijsku djelatnost, uvođenjem duhovnih vježbi za kler, počela se provoditi i reforma klera, što je bilo od iznimne važnosti za to vrijeme. Sveti Vinko je imao toliko snage da tada sve zaogrne plaštem neizmjerne ljubavi i snagom silne upornosti za sve kojima je bila potrebna pomoć, ali i za one koji su bili spremni pomoći i svojim primjerom služiti potrebitima.⁴⁵

2.3. *Družba sestara milosrdnica*

Osnovana bratovština kršćanske ljubavi u gradiću Chatillonu, bila je zaslužna za pokretanje velikih misija diljem Francuske. Upravo prilikom jedne misije, kada se propovijedalo kako se pomaže siromasima u Parizu, javila se jedna djevojka imena Margaret Naseau koja je izrazila želju da im se pridruži i skrbi za potrebite. „Margareta Naseau predstavljala je za Vinka mnogo više nego jedan slučajan susret. Njoj treba zahvaliti ideju o novom osnutku.“⁴⁶ Osim što je sama naučila čitati, uz mnoga poniženja koja su u to vrijeme bila usmjerena prema ženama jer su je držali nedoraslom za društveni život, odlučila je i druge djevojke učiti čitanju. „Margaret se toliko dala u služenje siromasima i bolesnima da je uskoro i sama oboljela i umrla, ali je svojim činom potaknula mnoge druge djevojke koje su slijedile njezin primjer.“⁴⁷ Nedugo nakon smrti, Margaret je zamijenila udovica Louis de Marillac koja je prethodno radila u jednoj od župa. S njom je sveti Vinko 1633. god. utemeljio družbu milosrdnih sestara, naziva *Družba kćeri kršćanske ljubavi*. Louisa je jednom prilikom savjetovala sv. Vinku da bi bilo dobro okupiti djevojke sa sela i poučiti ih kako bi pružile pomoć gospođama u

⁴³ U međuvremenu, početku 17. st., osnivala su se diljem zemlje sjemeništa, a tako se s vremenom otvorilo i „Vinkovo sjemenište“. Prvotna mu je zadaća bila praktično-pastoralna formacija, kako bi briga za najugroženije bila temelj same zajednice.

⁴⁴ L. Mezzadri, *Isto*, str. 58.

⁴⁵ Usp. Nacionalno vijeće Udruge sv. Vinka Paulskog u RH, „27. rujna umro je“, Dostupno na: <https://ssvp.hr/27-rujna-umro-je/> (Pristup 10.08.2018.)

⁴⁶ L. Mezzadri, *Isto*, str. 68.

⁴⁷ S. Majdandžić-Gladić, *Sv. Vinko Paulski*, Dostupno na: <https://www.vjeraidjela.com/sv-vinko-paulski/> (Pristup 10.08.2018.)

djelima kršćanske ljubavi. Sv. Vinko je najprije pokušao da suradnice budu pomoćnice u teškim i grubim poslovima, ali se za takve usluge djevojke nisu javljale.⁴⁸ „Vinko i Lujza otvorenim su očima promatrali stvarnost.“⁴⁹ Bilo je potrebno voditi računa o duhovnom odgoju djevojaka koje su im bile povjerene. Upravo je sveta Louisa svojim velikodušnim radom poticala djevojke na nasljedovanje, te ih svojom pobožnošću privlačila k sebi do te mjere da se broj djevojaka iz dana u dan povećavao kao i obujam njihovih zadaća. Između ostalog preuzele su u Parizu i brigu za nahočad.⁵⁰

„Preko tih sestara sveti je Vinko učinio ono što nikome prije nije uspjelo. Naime, do tada su sve redovnice isključivo živjele klauzurnim oblikom života u samostanu, a sveti Vinko je znao da njegove sestre ne mogu pomoći siromasima i bolesnicima na takav način, nego nužno moraju djelovati u bolnicama, sirotištima, domovima, ubožnicama, po kućama i na drugim mjestima, ali nikako u samostanima, pa su sestre djelovale gotovo tajno, bez nekakve vidljivije javne povezanosti, jer bi ih javnost dovela u veliku opasnost da im se zabrani takav rad na apostolatu.“⁵¹

Sveti Vinko je otvorenošću prema ženama pokazao da ne postoje predrasude i dotadašnje nepovjerenje koje je vladalo prema njima. Nije bilo potrebno da djevojke koje su pripadale družbi dolaze iz velikih društvenih slojeva, nego su to u većini bile djevojke iz nižeg, siromašnog sloja. „Vinko, naprotiv, nije tražio novac. Zahtijevao je revnost i naporan rad, a za uzvrat je nudio nagradu Providnosti: siromaštvo i radost.“⁵² Od samog početka djelovanja Družba je imala svoj dnevni red u kojem je bilo točno definirana aktivnost u redovničkoj zajednici, određene odredbe i vrijeme namijenjeno za molitvu i šutnju. „Vinko je promatrao sve što se oko njega zbivalo, a znao je tumačiti znakove vremena. Poznao je privredne i političke uzroke bijede. Za njega je bijeda vremena bila i politički problem.“⁵³ Nije računao na vlastitu korist, nego mu je jedini cilj bio očuvati služenje, održati ga u posebnom duhu suradnje i plemenitog darivanja.

⁴⁸ Felix Lopez, *Vinko Paulski - otac siromaha*, Samostan sestara milosrdnica, Zagreb, 1995., str. 50–95.

⁴⁹ M. I. Blažeka, *Sveti Vinko Paulski: 1581.–1660.*, str. 49.

⁵⁰ Usp. *Sveti Vinko Paulski*, Dostupno na: <http://www.milosrdnice.hr/o-nama/utemeljitelji/sveti-vinko-paulski/> (Pristup 6.08.2018.)

⁵¹ Usp. S. Majdandžić-Gladić, *Sv. Vinko Paulski*, Dostupno na: <https://www.vjerajdjela.com/sv-vinko-paulski/> (Pristup 10.08.2018.)

⁵² L. Mezzadri, *Sveti Vinko Paulski (1581.–1660.)*, str. 70.

⁵³ M. I. Blažeka, *Sveti Vinko Paulski: 1581.–1660.*, str. 44.

Nakon što se družba bitno učvrstila, sv. Vinko je zatražio odobrenje od strane crkvenih vlasti u Parizu. Sestre su bile službenice siromaha i po njegovoj želji nisu svoj rad započinjale kao klauzurne redovnice na način da budu zatvorene u samostane, nose veo i polažu svećeničke zavjete. Prije Vinkovog velikog djela, redovnicama je bila zabranjena svaka djelatnost izvan samostana. „Te su sestre kasnije utrle put i mnogim drugim tzv. aktivnim ženskim redovima, odnosno onima koji nisu isključivo vezani uz samostan, nego svoje djelovanje organiziraju izvan njega, a i same su milosrdnice mogle s vremenom otvorenije pokazati svoju karizmu, onda kada su rezultati njihova rada bili prepoznati i priznati.“⁵⁴ Glavna svrha službe bila je služenje Isusu Kristu u osobi siromaha i bolesnika.

Kod odjeće koju su oblačile, također su se postavljala razna pitanja, te je sam sveti Vinko od njih tražio da ne oblače svečano ruho. S vremenom su sestre od sv. Vinka zatražile da nose pokrivalo za glavu, što je i postalo obavezno za sve članice od 1685. godine. „Zajednica je rasla, pa htijući odgovoriti zahtjevima života, Vinko je postepeno uređivao pravila. U početku je to bilo samo razmišljanje o onome što se radilo. S vremenom to se sve više raščlanjivalo, nadošle su nove pojedinačne odredbe. Sve je bilo usmjereno na služenje.“⁵⁵

Kod poduzimanja određenih pothvata, sv. Vinko se nikada nije žurio. U vrijeme reforme došlo je do uvođenja strožih disciplinskih pravila, ali je broj samostana u to vrijeme postajao sve veći. Došlo je i do toga da se samostane zloupotrebljavalo na način da su djevojke u njima bile sigurne. Vinko Paulski je uza sve to učestalo pozivao na poniznost, darivanje Bogu preko služenja, te pružanje poduke i potpore potrebitima. „Vinko je ljubio siromahe, ali nije prezirao ni bogataše. Sve što je od njih dobivao davao je siromasima, koje je nazivao “naši gospodari”. Za sebe i svoje dvije družbe nije tražio ništa.“⁵⁶ Upravo se u tome očitovala njegova veličina i snaga njegove misije koja je mnoge nadahnula.

⁵⁴ S. Majdandžić-Gladić, *Sv. Vinko Paulski*, Dostupno na: <https://www.vjeraidjela.com/sv-vinko-paulski> (Pristup 09.08.2018.)

⁵⁵ L. Mezzadri, *Sveti Vinko Paulski (1581 –1660.)*, str. 73.

⁵⁶ *Sveti Vinko Paulski*, Dostupno na: <http://www.milosrdnice.hr/o-nama/utemeljitelji/sveti-vinko-paulski/> (Pristup 10.08.2018.)

2.4. Družbe sv. Vinka Paulskog u Hrvatskoj

Sestre milosrdnice kao i Lazaristi svetog Vinka Paulskog danas aktivno djeluju kao zajednice, kako u svijetu, tako i u Hrvatskoj. Svoje djelovanje usmjeruju prema temeljnom naučavanju svetog Vinka, vodeći brigu na raznim karitativnim i socijalnim područjima.

2.4.1. Misijska družba „Lazaristi“ u Hrvatskoj

Lazaristi su na hrvatsko tlo stupili za vrijeme Drugoga svjetskog rata. „Imali su na brizi pastoral u župi Svetice, Mahično, Ozalj i Jastrebarsko, ali su već 1947. godine, nakon ubojstva njihova subrata Ivana Straseka, napustili Hrvatsku. Ponovno su došli 1956. godine tražeći mjesto za školovanje svojih kandidata i nastanili su se kod župnika u Stenjevcu.“⁵⁷ Nakon dvije godine, u potrazi za mjestom gdje bi mogli školovati kandidate, povjerena im je župa na području Vrapča kod Zagreba. Djelatnost je u najvećoj mjeri usredotočena na tri župe. Jedna od njih je u okviru psihijatrijske bolnice - Vrapče.⁵⁸

Poznato je da je sveti Vinko osim za siromašne, gajio posebnu ljubav prema duševnim bolesnicima. Lazaristi danas razvijaju upravo ono što su naslijedili od svetog Vinka, njeguju vrijednosti i njegov nauk. Kako i sami kažu: „Na župama koje su nam povjerene, uz redoviti pastoral razvijamo i djelatnost svojstvenu našoj karizmi s naglaskom na suradnji s laicima koji se posvećuju pomaganju potrebitih.“⁵⁹

2.4.2. Družba sestara milosrdnica sv. Vinka Paulskog u Hrvatskoj

Družba sestara milosrdnica u Hrvatskoj je počela djelovati gotovo stoljeće prije Lazarista, 5. rujna 1845. godine. Sestre su u Hrvatskoj započele rad dolaskom iz austrijskoga grada Tirola na inicijativu prvog zagrebačkog biskupa Jurja Haulika. „Nastanile su se u Zagrebu u Frankopanskoj ulici gdje im je prethodno sagrađen

⁵⁷ *Vinkovska obitelj*, Dostupno na: <https://www.milosrdnice.hr/vinkovska-obitelj/> (Pristup 17.08.2018.)

⁵⁸ Usp. *Lazaristi*, Dostupno na: http://www.redovnistvo.hr/redovi-i-druzbe/instituti/lazaristi_cm (Pristup 17.08.2018.)

⁵⁹ *Vinkovska obitelj*, Dostupno na: <https://www.milosrdnice.hr/vinkovska-obitelj/> (Pristup 17.08.2018.)

samostan.“⁶⁰ Biskup Jurje, podrijetlom Slovak, gajio je posebne osjećaje prema Hrvatskoj, volio ju je kao vlastitu domovinu, te je nastojao omogućiti narodu duhovnu i pastoralnu naobrazbu upravo dovođenjem sestara koje su im to mogle pružiti. „Sestre te novoosnovane Družbe živjele su i djelovale prema vinkovskom Pravilu, koje je 1835. odobrio papa Grgur XVI. i koje je važno za sve milosrdničke Družbe na području Austrije.“⁶¹

Rad prvih sestara temeljio se na dvjema najvažnijim djelatnostima koje su promicale, a to je odgojno-prosvjetni rad u dvjema školama koje su otvorile, kao i njega i uzdržavanje bolesnih i starijih osoba u bolnicama i domovima. *Samostanska Ženska učiteljska škola u Zagrebu* (1848.-1945.) dala je nekoliko tisuća vrsnih učiteljica, a *Ženska realna gimnazija* (1926.-1945.) pod geslom *Pro Deo et Patria* posijala je u stotinama mladih duša sjeme žive vjere i širokog obrazovanja.“⁶² Geslo „Za Boga i domovinu“ pokazivalo je pravu namjeru tadašnjeg biskupa, a kasnije nadbiskupa i kardinala.

Osim što im je bila povjerena skrb za starije i nemoćne, sestre su u sirotištima i odgajalištima brinule za najmlađe, vodile su brojne dječje vrtiće, dok su u obrazovnom sektoru školovale i podučile nekoliko tisuća vrsnih učiteljica. Vjerskom podukom i širokim spektrom obrazovanja omogućile su školovanje stotinama mladih. Djelovanje im je bilo usmjereno na nesebičnom i dobrotvornom radu. „Svoje služenje u bolnicama sestre su započele već 1846. godine, kada je u južnom krilu zagrebačkog samostana otvorena mala ženska bolnica s 12 kreveta.“⁶³ Na mnoge nepravilnosti s kojima su se susretale, sestre su s utemeljenim dokazima neumorno slale žalbe i molbe nadležnim tijelima. Pored brojnih poteškoća i problema s kojima su se suočavale od strane državnih vlasti, sestre su 1847. godine otvorile konvikt za siromašne djevojčice, a 1853. godine i konvikt za dječake. Mnoga školska djeca imala su pravo na besplatan ručak iz

⁶⁰ Miroslav Akmadža, Kornelija Marks, „Oduzimanje imovine Družbe sestara milosrdnica sv. Vinka Paulskoga u Hrvatskoj od strane komunističkog režima“, *Povijesni zbornik - godišnjak za kulturu i povijesno nasljeđe* (3/2008), str.175–196.

⁶¹ M. I. Blažeka, *Sveti Vinko Paulski: 1581.–1660.*, str. 76.

⁶² *Milosrdnice sv. Vinka Paulskoga*, Dostupno na: <http://www.redovnistvo.hr/redovi-i-druzbe/instituti/milosrdnice-sv.-vinka-paulskoga> (Pristup 19.08.2018.)

⁶³ *Isto*, (Pristup 19.08.2018.)

samostanske kuhinje, kao i na ostalu potrebnu opskrbu. Osim toga, sestre su nesebično i s ljubavlju vršile duhovna i tjelesna djela milosrđa u mnogim ubožnicama, domovima starih i nemoćnih, kaznionicama, a u ratnim vremenima preuzimale su brigu oko ranjenika i brinule su se za siromašnu djecu i ratnu siročad. Sestre su osnovne djelatnosti postupno proširivale te su se 1858.g. počele baviti izradbom crkvenog liturgijskog ruha kojim su opskrbljivale mnoge naše crkve i kapele. Potkraj 19. i početkom 20. stoljeća preuzele su brigu za kućanstvo gotovo u svim crkvenim zavodima u Zagrebu. Družba je svakim danom bila sve brojnija, pa je prigodom audijencije sestre Ignacije Pavičić, papa Pijo XI. savjetovao da se Družba podijeli na provincije, što je i uslijedilo 1932. godine osnivanjem Riječke provincije, a potom iste godine Zagrebačke i Splitske provincije.⁶⁴

Problemi koji su se javili nakon završetka rata 1945. godine, ticali su se posjeda kojeg su sestre u to vrijeme imale u svome vlasništvu. „S obzirom na to da je komunistički režim nastojao Katoličku crkvu materijalno oslabiti, vjerujući da će je time oslabiti i u svakom drugom pogledu, pod udar je došla i imovina muških i ženskih crkvenih redova, pa tako i Družbe sestara milosrdnica sv. Vinka Paulskog.“⁶⁵ Na udaru vlasti posebno se našla ova družba jer je bila jedna od većih posjednika poljoprivrednog zemljišta. Tada aktualni zakon o agrarnoj reformi i kolonizaciji, predviđao je da vjerske ustanove od većeg povijesnog značaja imaju pravo na 30 hektara obradivog zemljišta i 30 hektara šume. Mnoge crkvene ustanove pokušale su ostvariti to pravo. Međutim, priznavanje statusa posebne vrijednosti dobile su samo 3 crkvene ustanove, od ukupno 42 podnesena zahtjeva.⁶⁶

Družbi sestara milosrdnica sv. Vinka Paulskog oduzimana je imovina, prema zakonima o eksproprijaciji iz 1946. godine i nacionalizaciji iz 1948. godine. Družba je po tim zakonima ostala bez privatnih škola koje je posjedovala diljem zemlje, kao i bez bolnica, od kojih je prva nacionalizacija provedena na Općoj bolnici u Zagrebu, točnije Vinkogradskoj bolnici. Nakon te provedbe sestrama je onemogućen rad, a na njihovo je mjesto postavljena privremena uprava bolnice što je dovelo do pogoršanja liječenja i

⁶⁴ Usp. *Milosrdnice sv. Vinka Paulskoga*, (Pristup 19.08.2018.)

⁶⁵ M. Akmadža, K. Marks, „Oduzimanje imovine Družbe sestara milosrdnica sv. Vinka Paulskoga u Hrvatskoj od strane komunističkog režima“, str. 175–196.

⁶⁶ Usp. *Isto*.

prehrane bolesnika, te dovođenja u pitanje opstanka same bolnice. Provedba druge nacionalizacije najamnih zgrada i građevinskoga zemljišta 1958. godine u znatnim je razmjerima materijalno osiromašila Družbu. Unatoč tim teškim materijalnim gubitcima koje je doživjela, Družba sestara milosrdnica sv. Vinka Paulskog se uz pomoć crkvenih vlasti, ali i vjernika, uspjela održati, ne posustajući i ispunjavajući svoje temeljno poslanje.⁶⁷

„Sestre su radom i ustrajnošću, po uzoru na sv. Vinka tijekom svoje povijesti sagradile tri velike bolnice – u Zagrebu (današnja Vinogradska), Zemunu (Srbija) i Plovdivu (Bugarska). Te svoje osnovne djelatnosti su spletom okolnosti proširile preuzimajući brigu za kućanstvo u brojnim crkvenim ustanovama, te pomažući na župama.“⁶⁸ 2006. godine sve provincije koje pripadaju hrvatskom govornom području upisane su u Evidenciju pravnih osoba Katoličke Crkve u RH. Riječ je o Provinciji Bezgrešnog začeca Blažene Djevice Marije u Zagrebu, Provinciji Majke Dobrog Savjeta u Rijeci i Provinciji Navještenja Gospodinova u Splitu.

⁶⁷ Usp. M. Akmađža, K. Marks, „Oduzimanje imovine Družbe sestara milosrdnica sv. Vinka Paulskoga u Hrvatskoj od strane komunističkog režima“, str. 175–196.

⁶⁸ *Vinkovska obitelj*, Dostupno na: <https://www.milosrdnice.hr/vinkovska-obitelj/> (Pristup 17.08.2018.)

3. Bioetička načela

3.1. Američka povijest bioetike

Kako bi odgovorili na pitanje što se podrazumijeva pod pojmom bioetike, potrebno je razumjeti vrijeme u kojem je nastala. Općeprihvaćena činjenica je da je termin „bioetika“ nastao u Sjedinjenim Američkim Državama 1971. godine. zahvaljujući američkom znanstveniku Van Rensselaeru Potteru koji je u dva svoja članka, a zatim i u knjizi *Bioetika: most prema budućnosti*, upotrijebio taj pojam, te izložio vlastitu koncepciju bioetike. Termin je tvorbenica nastala od dvije riječi: *bios* što znači život i *ethos* što znači etika ili moral.⁶⁹ Namjera V. R. Pottera je bila da u svrhu rješavanja gorućih problema čovječanstva, a uz pomoć onoga što je nazvao bioetikom, doprinese premošćivanju jaza između bio-medicinske znanosti i etike. Bioetika se u samom početku razvijala kao društveni pokret, a ne kao znanstvena disciplina. Kao glavni uzrok nastanka može se smatrati ubrzani napredak znanosti i tehnike, posebno u području biomedicinskih znanosti i kliničke medicine, odnosno novostečena moć u stvaranju, manipuliranju, održavanju i okončavanju života. S vremenom je izrasla u respektabilnu znanstvenu disciplinu koja nastoji otvaranjem etičkih pitanja, koja prate znanstvena istraživanja u svim područjima ljudskoga djelovanja, ukazati na brojne etičke dvojbe, potaknuti rasprave o njima i time doprinijeti osvješćivanju problematike koja se dotiče svakoga živog bića. U svojim razvojnim fazama prošla je put od nove medicinske etike, preko globalne bioetike do integrativne bioetike.⁷⁰

Naime, građani su 60-ih i 70-ih godina prošlog stoljeća sve više pokazivali interes za sustav zdravstvene skrbi, što je rezultiralo raznim organiziranim građanskim akcijama. Znanstveno-tehnički napredak koji se dogodio u velikoj je mjeri doprinio kvaliteti života, posebno ljudima kojima je skrb bila potrebna, a s vremenom i sve više dostupna. Međutim, počele su se pojavljivati i brojne moralne dvojbe koje je izazvao navedeni napredak. Sve je više rasla moć znanstvenika, posebice liječnika, a samim tim

⁶⁹ Usp. Luka Tomašević, *Bioetika iz teološke perspektive*, Pergamena, Zagreb, 2014., str. 13–15.

⁷⁰ Usp. Ante Čović, Pojmovna razgraničenja: moral, etika, medicinska etika, bioetika, integrativna bioetika, u: *Bioetika i dijete: Moralne dileme u pedijatriji*, Marija Radonić (ur.), Hrvatsko društvo za preventivnu i socijalnu pedijatriju, Pergamena, Zagreb, 2011., str. 19-20.

su i posljedice njihovog djelovanja postajale sve opasnije. Tradicionalni etički aparat nije mogao ponuditi odgovore na sva pitanja, zbog čega je došlo do radikalnog propitivanja. Ne tako dugo od suočavanja s tim problemom, došlo je do etičke refleksije s istim. Očito su konkretna pitanja iz prakse dala poticaj teoriji, a teorija je zauzvrat izazvala pitanja koja su se pojavljivala, te učvrstila bioetički pristup.⁷¹

Dakle, bioetika, kao znanstvena disciplina koja je proizašla iz nove medicinske etike, u početku je bila metodološki određena neposrednom moralnom refleksijom, a predmet joj je bio ograničen na zdravstvenu skrb i biomedicinska istraživanja.⁷² Znanstveno-tehnički napredak koji se javio u području medicine sa sobom je donio nova pitanja i moralne dileme, što je dovelo do proširivanja granica medicinskih i biomedicinskih znanosti na globalnu bioetiku. Globalna bioetika metodološki je bila definirana pomoću etičkog pluralizma i znanstvene interdisciplinarnosti čime je nadišla moralnu refleksiju, a predmet joj je proširen na problematiku cjelokupnog života. Tim napretkom, bioetika je u svojoj raspravi obuhvatila probleme koji su se ticali svih živih bića, prirode u cjelini, uloge i smisla znanosti, kao pitanja opstanka čovječanstva.⁷³

Može se reći kako uzroci nastanka bioetike nisu samo medicinske naravi, nego su povezani i s promjenama na globalnoj razini, od ekonomije do ljudskih prava.

Bioetika se tako danas ne bavi samo pitanjima koja su se javila na početku njenog razvoja, u okrilju klasične medicinske etike, poput pitanja pobačaja, eutanazije, liječničke tajne, odnosa prema bolesniku, nego se suočava s novim, sve modernijim i aktualnijim pitanjima kao što su kloniranje, transplantacija organa, terapija bolesnika oboljelih od AIDS-a, pa i s najnovijim pitanjima poput distanzije (procesa nesvrshodnog produžavanja života), umjetne oplodnje, surogat majčinstva, manipulacije humanim genomom, genetički modificirane hrane, te religijsko-etičkim poput poštivanja prava autonomije bolesnika. Tim je pitanjima prethodilo često suočavanje sa spomenutim situacijama koje su tražile odgovor stručnjaka.⁷⁴

⁷¹ Usp. Ivana Zagorac, Hrvoje Jurić, „Bioetika u Hrvatskoj“, *Filozofska istraživanja* 28 (3/2008), str. 601–611.

⁷² Usp. Ante Čović, Pojmovna razgraničenja: moral, etika, medicinska etika, bioetika, integrativna bioetika, str. 19-20.

⁷³ Usp. I. Zagorac, H. Jurić, *Isto*, str. 601–611.

⁷⁴ Usp. Morana Brkljačić, „Bioetika i bioetički aspekti palijativne medicine“, *Medicina* 44 (2/2008), str. 146–151.

Sedamdesetih i početkom osamdesetih godina dvadesetog stoljeća u Sjedinjenim Američkim Državama, počela su se jasno isticati načela koja su bila lako shvatljiva i upotrebljiva u biomedicinskoj etici. Time se pokazalo da se bioetika temelji na načelima, a ne samo na osjećajima ili emocijama. Sredinom osamdesetih godina uslijedili su žestoki napadi na paradigmu načela, pri čemu se očekivalo izbacivanje spomenute paradigme, ali je uslijedilo upravo suprotno, vodeće su alternative bile kompatibilne s načelima. U knjizi *Načela u bioetici*, Jamesa Childressa i Toma L. Beauchampa, nastaloj sredinom sedamdesetih, moralna se načela promatraju kao opći standardi ponašanja o kojima ovise mnoga druga moralna pravila i sudovi.⁷⁵

Načela su podijelili u četiri grupe:

- Poštivanje autonomnosti je načelo koje zahtijeva poštivanje sposobnosti donošenja odluka samostalnih osoba.⁷⁶ Pod autonomijom se shvaća sposobnost raditi svjesno i bez prisile. Poštovanje osoba podrazumijeva da je osoba autonomni subjekt kojeg treba štiti kad joj je autonomija ugrožena. To podrazumijeva obvezu obaviještenog pristanka na medicinski postupak od strane subjekta ili onoga tko ga zakonito predstavlja.⁷⁷
- Neškodljivost je načelo koje zahtijeva da se drugima ne nanosi zlo.⁷⁸
- Dobročinstvo kao treće načelo predstavlja skup načela koja zahtijevaju da spriječimo štetu, omogućimo dobrobit i odmjerimo dobrobit u odnosu na opasnosti i cijenu.⁷⁹
- Pravednost kao posljednje načelo zahtijeva ravnomjernu i poštenu raspodjelu dobrobiti, opasnosti i cijene.⁸⁰

Autori američkih bioetičkih načela T. L. Beauchamp i J. Childress na ovaj su način pokušali olakšati rad zdravstvenih djelatnika i pružiti im etičku orijentaciju u moralno

⁷⁵ Usp. Tom L. Beauchamp, „Načela u bioetici“, *Društvena istraživanja* 5 (3-4/1996), str. 534.

⁷⁶ Usp. *Isto*, str. 534.

⁷⁷ Usp. Velimir Valjan, „*Bioetika*“, Svjetlo riječi, Sarajevo – Zagreb, 2004., str. 91.

⁷⁸ Usp. T. L. Beauchamp, *Isto*, str. 534.

⁷⁹ Usp. *Isto*.

⁸⁰ Usp. T. L. Beauchamp, „Načela u bioetici“, str. 534.

diskutabilnim situacijama. „Od samog početka percipiran kao primarno “američki” komplet načela - autonomija, pravednost, neškodljivost i dobročinstvo - do danas su zadržali status najutjecajnijeg *seta* bioetičkih načela i standard teorijskog, ali i praktičnog polazišta angloameričkih utjecaja u bioetičkoj debati.“⁸¹

3.2. *Europska bioetička načela*

Kulturna i filozofska baština europskog kontinenta oblikovane su pod utjecajem kršćanske religije, što američki kontinent nije imao priliku osjetiti. Kršćanstvo kao religija naglašava i obogaćuje znanost posebnim terminima kao što su ljubav, milost i solidarnost, ali i kršćanstvo kao posebna kulturna odrednica pomaže čovjeku da se u potpunosti realizira, pronađe smisao postojanja i ostvari se kao ljudsko biće. Kod promicanja ljudskog života u svim njegovim dimenzijama, najviše je došao do izražaja pokretački faktor europske misli i zauzetosti. Bitna razlika između američke i europske etike je način poimanja odgovornosti, premda se na oba kontinenta govori o odgovornosti, ali na različite načine. Na europskom prostoru više se inzistira na tome da se odgovornost protegne na sudbinu čovječanstva jer se temelji na principu solidarnosti, koji je u Americi ostao zapostavljen jer je naglasak više bio na pojedinačnoj odgovornosti. U europskoj kršćanskoj tradiciji solidarnost se temelji na dostojanstvu svake osobe, čime se na prvo mjesto stavlja briga za drugoga, a ne liječenje drugoga, kao u SAD-u.

U američkom i europskom sustavu vrijednosti javljaju se bitne razlike koje su posljedica različite kulture, povijesti, religije i filozofske tradicije. Te razlike rezultirale se različitim moralnim vrijednostima zbog čega se američki Beauchampov i Childressov principizam ne mogu smatrati univerzalnim. Time se otvorio prostor za definiranje europskih načela u bioetici, onih koji bi se temeljili na europskim vrijednostima, a formirali bi se upravo u duhu europske tradicije, ali i njenih bioetičkih težnji.⁸² Američkom se pristupu zamjeralo mnogo stvari, poput toga da ima premalo sadržaja koji se mogu različito interpretirati, ali i da ima previše sadržaja u kojem se nameće

⁸¹ Iva Rinčić, „Sličnosti i razlike europske i američke bioetike u odnosu na temeljna bioetička načela“, *JADR: Europski časopis za bioetiku* (8/2013), str. 739–745.

⁸² Usp. Ana Jeličić, *Recepcija i preobrazba bioetike u Hrvatskoj*, Zagreb, 2016., str. 292–294.

američki sustav vrijednosti. Zamjerio se višak načela čime se smatralo da bi trebalo neškodljivost i dobročinstvo svesti na isto, zajedničko načelo korisnosti, kao i to da američkom pristupu nedostaju načela poput brige, naklonosti, dobrote, što ukazuje na vrline. Kritike na račun američkog principalizma u Europi su postale intenzivne početkom devedesetih godina, dok je osamdesetih godina još uvijek vladalo mišljenje prožeto dojmovima prvih izdanja knjige *Načela u bioetici*.⁸³

Početak posljednjeg desetljeća dvadesetog stoljeća sve su se više javljale kritike na račun spomenutog principalizma. Smatralo se da europska bio-etika, bio-pravo i bio-politika trebaju biti utemeljene na europskim vrijednostima, koje su spontane i neprenosive, ali i etičnije u odnosu na američke vrijednosti. Europi nije trebalo dugo da krene s radom kako bi stvorila, sebi bliži, set bioetičkih vrijednosti. Prva je inicijativa pokrenuta od strane Danskog etičkog vijeća osnivanjem projekta *Bioethics and Law (Bioetika i pravo)*, 1993. godine.⁸⁴ Danski filozofi Peter Kemp, iz Centra za etiku i pravo u prirodi i društvu iz Copenhagena i Jacob Dahl Rendtorff pokrenuli su 1995. godine projekt *Basic Ethical Principles in European Bioethics and Biolaw (Temeljni etički principi u europskoj bioetici i biopravu)* koji se temeljio na suradnji 22 partnera iz većine država Europske unije, u okviru već postojećeg danskog projekta *Bioethics and Law (1993.-1998.)*. Njihov temeljni cilj je bio uspostaviti dogovor oko formiranja glavnih etičkih principa u bioetici i u biopravu koji bi na najbolji i najuspješniji način omogućili uvjete razvoja čovjeka kao osobe, u svim dimenzijama, u tehnološki razvijenom društvu.⁸⁵ Odnosno, cilj im je bio ustanoviti i definirati etičke principe povezane s autonomijom, dostojanstvom, integritetom i ranjivošću kao četirima važnim idejama ili vrijednostima za europsku bioetiku i biopravo.⁸⁶ Unutar projekta koji je trajao do 1998. godine, izdvojena su četiri europska bioetička principa, a projekt je rezultirao i dvijema knjigama: Jacoba Dahla Rendtorffa i Petera Kempa: *Basic Ethical Principles in European Bioethics and Biolaw I.* i *Basic Ethical Principles in European Bioethics and Biolaw II.*, te *Barcelonskom deklaracijom* koju su potpisali 16 partnera na

⁸³ T. Beauchamp and J. Childress, *Principles of Biomedical Ethics*, Oxford University Press, New York, 1994.

⁸⁴ Usp. *Isto*.

⁸⁵ Usp. Ana Jeličić, *Isto*, str. 294.

⁸⁶ Usp. Peter Kemp, Jacob Dahl Rendtorff, „The Barcelona Declaration“, *Synthesis philosophica* 46 (2/2008), str. 239–251.

projektu.⁸⁷ Smatralo se da je glavni problem suvremene bioetičke rasprave u prekomjernom isticanju poštovanja načela autonomije, što je u Europu stiglo pod američkim utjecajem.

U završnom izvješću spomenutog projekta istaknuto je da su djeca, nekompetentne osobe, senilne i osobe s demencijom, mentalno hendikepirane osobe, kao i svi ostali možda i nesvjesno ovisni o drugima, intelektualno ili fizički, nesposobni zaštititi sami sebe.⁸⁸ Zdravstvena situacija tih ljudi potiče društvo na posebnu odgovornost i brigu. Solidarnost i zaštita najranjivijih skupina u društvu obvezuje svakog čovjeka, ne samo pod vjerskim vidom, nego prije svega pod moralnim zakonom upisanim u našim srcima.

Veoma važan sažetak *BIOMED* projekta bio je već spomenuti Prijedlog Smjernica Europskoj komisiji, *Deklaracija iz Barcelone* iz 1998. godine. Nakon tri godine istraživanja i pripreme izvješća partneri su se okupili u Barceloni kako bi odlučili o prijedlozima politike za primjenu temeljnih etičkih načela. Navedena deklaracija jedinstvena je iz razloga što predstavlja filozofsku i političku suglasnost stručnjaka za bioetiku i biopravo iz mnogih država. U njoj su definirana četiri osnovna etička principa: autonomija, dostojanstvo, integritet i ranjivost.⁸⁹ Svrha načela je bila zaštita ljudskih bića u biomedicinskim istraživanjima, kao i proširivanje društvene i državne odgovornosti prema svim ljudskim bićima, a posebno briga prema najranjivijim skupinama društva. Autori deklaracije su naglasili da je cilj načela povezati bioetiku i biopravo, tako da ih se gleda kao jednu cjelinu, da upućuju jedno na drugo i ovise jedni o drugima. Načela predstavljaju više dimenzija iste zabrinutosti za čovjeka i počivaju na humanističko-personalističkoj filozofskoj europskoj tradiciji, koja začetke krije u kršćanstvu. Upravo je personalizam omogućio da se čovjeka gleda cjelovito i da se cjelovitost kao i dostojanstvo čovjeka oslanjaju na odnos s drugima, a ne postoje sami za sebe. Temeljna svrha načela je poticati na dijalog o bioetičkim i biopravnim pitanjima u Europi i Europskoj uniji, postići dogovor oko temeljnih etičkih pitanja, ali i doprinijeti

⁸⁷ Usp. Ana Jeličić, *Isto*, str. 294.

⁸⁸ Usp. Iva Rinčić, „Sličnosti i razlike europske i američke bioetike u odnosu na temeljna bioetička načela“, str. 739–745.

⁸⁹ Usp. P. Kemp, J. D. Rendtorff, *Isto*, str. 239–251.

razumijevanju čovjeka kao osobe u svakodnevnom životu i etičkim dilemama s kojima se susreće.⁹⁰

3.2.1. Autonomija

U europskom se principalizmu pod pojmom autonomije ne misli samo na pravo pacijenta i davanje suglasnosti vezane uz liječenje na temelju pruženih informacija. Autonomija nije samo pravo na izbor, nego je rezultat osmišljavanja životnih ciljeva, očituje se u moralnim osjećajima i uvida u privatni život, kao i mogućnosti etičkog rezoniranja i djelovanja. Kao takva, autonomija ne predstavlja neku apsolutnu mogućnost izbora, jer je čovjek uvjetovan brojnim slabostima, ograničenjima u djelovanju kao i društvenim faktorima kojima je okružen.⁹¹

„Načelo autonomije se odnosi na dužno poštovanje temeljnih prava čovjeka, uključujući pravo na samoodređenje.“⁹² To se načelo temelji na principu da se ne čini drugome ono što ne želimo da drugi nama čine, zatim se temelji na moralnosti nadahnujoj na uzajamnim poštovanjem.⁹³ U demokratskom i slobodnom društvu dolazi do izražaja autonomija pojedinca kao mogućnost njegove realizacije i razvoja kao osobe koja pripada zajednici, o kojoj je pozvan brinuti u okviru solidarnosti i odgovornosti, a ne kao potpuno neovisnog člana društva. Odluke pojedinca unatoč njegovoj autonomiji trebaju biti u skladu s vrijednostima drugih. Autonomija nije samo djelovanje za sebe i odlučivanje za sebe na temelju slobode i želje koju pojedinac posjeduje, nego podrazumijeva očitovanje pojedinca na temelju uvida u skup moralnih vrijednosti društva. Ona podrazumijeva slobodu, autentičnost i moralnu refleksiju u odnosu na zajednicu u kojoj pojedinac djeluje.⁹⁴

3.2.2. Dostojanstvo ili dignitet

U središtu europskog principalizma nalazi se ljudsko dostojanstvo kao univerzalna vrijednost osobe kao osobe, intrinzična vrijednost koja počiva na tome što

⁹⁰ Usp. Ana Jeličić, *Recepcija i preobrazba bioetike u Hrvatskoj*, str. 294–295.

⁹¹ *Isto*, str. 296.

⁹² V. Valjan, *Bioetika*, str. 95.

⁹³ Usp. *Isto*.

⁹⁴ Usp. Ana Jeličić, *Recepcija i preobrazba bioetike u Hrvatskoj*, str. 296.

netko sam po sebi jest osoba.⁹⁵ Ovaj princip nadilazi autonomiju i kao takav ne smije se svesti na autonomiju. Dostojanstvo se tiče i mene i drugoga, stoga je važno imati u vidu vlastito dostojanstvo i dostojanstvo drugoga.⁹⁶ „Dostojanstvo ljudske osobe je bezuvjetno, a poštivanje dostojanstva znači ujedno poštivanje osobe i priznavanje toj osobi prava da bude ili da vrijedi biti voljena, prihvaćena i poštivana.“⁹⁷ Dostojanstvo kao takvo ne može biti izgubljeno niti uništeno, ono stoji u temelju ljudskih prava koja su neotuđiva i univerzalna. Ono očituje poseban položaj čovjeka u svijetu koji se raspoznaje u njegovoj slobodi, autonomiji, mogućnosti moralnog rasuđivanja, kao i odgovornosti prema sebi i drugima. Poštivati ljudsko dostojanstvo znači prepoznati i poštivati ono što je tipično ljudsko.⁹⁸ Situacija bez dostojanstva nije samo onda kada čovjek nema što jesti ili kada je bolestan, nego i onda kada ne može realizirati, ostvariti svoje vlastite sposobnosti jer ga društvene strukture guše i potpuno iskorištavaju.⁹⁹ „Pojam ljudskog dostojanstva, koje valja smjestiti u žarište etičkih pitanja i dilema, zahtijeva da se upitamo o onome što u ljudskoj naravi ima da ju se treba poštivati.“¹⁰⁰

3.2.3. Integritet

Integritet (lat. *integritas*) znači netaknutost, nepovrijeđenost, ispravnost, punoća. Označava cjelovitost, potpunost, sveukupnost, odnosno stanje u kojem neka cjelina ima sve svoje dijelove, tj. nije funkcionalno oštećena. Također može označavati moralnu neporočnost, čestitost, ispravnost, poštenje.¹⁰¹ Integritet je strogo vezan za dostojanstvo, ali nije njegov uvjet. Očituje usklađenost čovjeka u svim njegovim dimenzijama, bilo tjelesnim ili duhovnim, kao i koherenciju života s vremenom i prostorom. Integritet je uvjet dostojanstvenog života, fizičkog i psihičkog te u sebi krije više dimenzija. Zdravstveni integritet koji u sebi sadržava fiziološki, psihološki i moralni vid, znači jedinstvo unutarnjeg u čovjeku, cijele osobe, njenih težnji, emocija, vrijednosti i želja. Podrazumijeva ono što je u čovjeku skriveno i što se ne smije ugrožavati. T. Beuchamp

⁹⁵ Usp. *Isto*.

⁹⁶ Usp. P. Kemp, J. D. Rendtorff, „The Barcelona Declaration“, str. 240.

⁹⁷ Ana Jeličić, *Isto*, str. 296.

⁹⁸ Usp. *Isto*.

⁹⁹ Usp. Luka Tomašević, *Bioetika iz teološke perspektive*, str. 174–175.

¹⁰⁰ *Isto*, str. 206.

¹⁰¹ Usp. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020., Dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=27591> (Pristup 10.06.2020.)

i J. Childress su vjerovali da je poštivanje integriteta stvar vrline pojedinca i zato ono nikako ne može biti princip niti se iz njega mogu izvući moralne obligacije.¹⁰² Međutim, integritet objašnjava nepovredivost ljudskog bića, stoga je poštivanje integriteta poštivanje privatnosti i osobnog okruženja pojedinca, posebno kada je riječ o zdravstvenom integritetu pri pacijentovom razumijevanju vlastitog života, njegove tjelesnog i duševnog stanja.¹⁰³

3.2.4. Ranjivost ili vulnerabilnost

Ranjive skupine podrazumijevaju posebnu kategoriju osoba kojima je, zbog problema medicinske ili ekonomske naravi, potrebna dodatna pomoć i podrška, a koji su kod pružanja zdravstvene skrbi zaštićeni pravnom regulativom i etičkim normativima. Ranjive su osobe, jednim dijelom ili u potpunosti, nesposobne zaštititi vlastite interese. Točnije, možda nemaju dovoljno moći, osjetljive su, imaju manjak inteligencije, obrazovanja, resursa, snage ili drugih potrebnih faktora koji su potrebni za zaštitu vlastitih interesa.¹⁰⁴ Osoba je duboko ranjiva tamo gdje nedostaje integritet. Ranjivost se proširuje na sva živa bića, zajednička je svima i kao takva upućuje na drugoga, ovisnost o drugima i nemogućnost opstanka bez drugih, ali i na odgovornost i solidarnost prema njima. Ona očituje način postojanja svih živih bića u svijetu. Ranjive su čitave obitelji, grupe, populacije, zajednice, a ne samo pojedinci. Ranjive situacije kao što su bolest, invaliditet, ograničeni resursi, ugroženi i zaraženi okoliš i priroda kojom smo okruženi, upućuju na prolaznost i konačnost zemaljskog života.¹⁰⁵ Vulnerabilne skupine društva podrazumijevaju društveno isključene populacijske skupine koje, uslijed specifične razlike u odnosu na ostatak stanovništva, imaju veću vjerojatnost razviti zdravstvene probleme, kao rezultat izlaganja raznim rizicima. Pojam vulnerabilnih skupina prvi put se na svjetskoj razini definira u *CIOMS*¹⁰⁶ Međunarodnim preporukama za biomedicinska istraživanja na ljudima iz 1993. godine, kao skupina

¹⁰² Usp. Ana Jeličić, *Recepcija i preobrazba bioetike u Hrvatskoj*, str. 297.

¹⁰³ Usp. P. Kemp, J. D. Rendtorff, „The Barcelona Declaration“, str. 240.

¹⁰⁴ Usp. Ruth Macklin, „Bioethics, vulnerability, and protection“, *Blackwell Publishing* (5-6/2003), str. 473–474.

¹⁰⁵ Usp. Ana Jeličić, *Recepcija i preobrazba bioetike u Hrvatskoj*, str. 298.

¹⁰⁶ Council for International Organizations of Medical Sciences (Vijeće za međunarodne organizacije medicinskih znanosti)

onih koji nemaju pravnu sposobnost dati pristanak i onih koji nemaju sposobnost donošenja odluka, što za njih mora učiniti netko drugi.¹⁰⁷

Prvi međunarodni dokument posvećen načelu ranjivosti bio je *Nirnberški kodeks* koji je usvojen 1947. godine u tijeku procesuiranja nacističkih zločina. Kodeks govori da je nužan dobrovoljni pristanak bolesnika koji je podvrgnut biomedicinskim eksperimentima te upućuje na to da treba biti otklanjena svaka sumnja u tjelesnu ili psihičku prisilu. *Nirnberški kodeks* dugo je bio temeljni dokument u području biomedicinske etike, pa je kao takav imao velik utjecaj na praksu. Donošenjem međunarodnih deklaracija, kao što su *Helsinška deklaracija*, a potom i *Deklaracija iz Lisabona*, ističe se također potreba za slobodnim i jasnim pristankom subjekta medicinskih postupaka.¹⁰⁸ *Helsinška deklaracija* iz 2000. godine govori o ranjivim skupinama u društvu, pri čemu naglasak stavlja na posebnu zaštitu te populacije. Važno je prepoznati potrebe ranjivih skupina, bile one ekonomske ili medicinske naravi.¹⁰⁹

Deklaracija iz Barcelone također govori o ranjivosti kao temeljnom načelu koje se odnosi na integritet kao osnovno načelo poštovanja prema zaštiti ljudskog i neljudskog života. Poštovanje za ranjivost ne podrazumijeva zahtjev za savršenim i besmrtnim životom, nego zahtjev za prepoznavanjem krajnosti života, a osobito prisutnosti zemaljske patnje ljudskih bića.¹¹⁰ „Dakle, *Deklaracija iz Barcelone* ne predstavlja samo europske etičke principe u bioetici i biopravu, nego ujedno pojašnjava i artikulira osnovne etičke principe koji se nalaze u središtu međunarodnog interesa za univerzalnu bioetiku i biopravo.“¹¹¹

Kod govora o ranjivosti prepoznatljiv je utjecaj dvaju europskih filozofa: Emmanuela Levinasa i Hansa Jonasa. Prema Levinasu, pojedinci u osnovi spadaju u

¹⁰⁷ Usp. Dušanka Krajnović, Hajrija Mujović-Zornić, „Etički i pravni aspekti zaštite vulnerabilnih skupina: međunarodni i nacionalni normativi“, *JHR: Europski časopis za bioetiku* (8/2013), str. 728–731.

¹⁰⁸ Usp. *Isto*, str. 730.

¹⁰⁹ Usp. R. Macklin, „Bioethics, vulnerability, and protection“, str. 473–474.

¹¹⁰ Usp. P. Kemp, J. D. Rendtorff, „The Barcelona Declaration“, str. 239–251.

¹¹¹ Usp. P. Kemp, J. D. Rendtorff, „The Barcelona Declaration“, str. 239–251.

najosjetljiviju skupinu društva, a povezani su s prepoznavanjem vlastitog postojanja. Prema Jonesu, ranjivost je svojstvo svih živih bića koja mogu umrijeti.¹¹²

Danas, u međunarodnom pravu, u vulnerabilnu skupinu spadaju osobe koje nemaju pravnu sposobnost dati pristanak ili osobe koje nemaju sposobnost donošenja odluka. Nerijetko se u ovu skupinu uključuju i osobe koje se iz nekog razloga nalaze u poziciji da mogu biti zloupotrijebljene, kao što su izbjeglice ili zatvorenici, i druge osobe koje spadaju u posebno osjetljivu skupinu društva.¹¹³

¹¹² Thiago Cunha, Volnei Garrafa, „Vulnerability, A Key Principle for Global Bioethics?“, *Cambridge Quarterly of Healthcare Ethics* (2016), str. 199.

¹¹³ Usp. D. Krajnović, H. Mujović-Zornić, „Etički i pravni aspekti zaštite vulnerabilnih skupina: međunarodni i nacionalni normativi“, str. 731.

4. Sv. Vinko Paulski: sluga ranjivih skupina društva

Ljudska narav usko je povezana uz ljudsku želju da čovjek živi dobro, što je i bio glavni cilj djelovanja svetog Vinka. Osiguravanjem potrebnih sredstava, sveti Vinko je nastojao zaštititi dostojanstvo koje čovjek ima te mu pružanjem pomoći u fizičkom smislu osigurati i duševno zdravlje. Iza njegovog bogatog djelovanja ostalo je oko 3.000 sačuvanih različitih pisama i misijskih nagovora, iz kojih saznajemo puno i o samom svecu i o njegovu djelovanju, a kažu da ih je napisao znatno više, oko 50.000.¹¹⁴ Sačuvano je nešto i od njegovih govora upućenim misionarima. Svi mu spisi odišu duhom, vjerom, ljubavlju i pobožnošću, te za njega naročito vrijede riječi: *I mrtav još govori!* Mrtav zemaljskim životom, ali živ i trajno prisutan među ljudima svojim djelima i ustanovama koje je ostavio iza sebe, živi u nebu, da zagovara sve siromahe, bolesnike te socijalne i karitativne radnike.¹¹⁵ U tom duhu i svetog Vinka Paulskog možemo smatrati svojevrsnim praocem bioetike ili čovjekom koji je vođen načelom ranjivosti postao svecem koji je ostavio duboki trag u duhovnoj i kulturnoj europskoj baštini. On je u svakom čovjeku u potrebi vidio Krista, a posebno se osvrćao na najranjivije, siromašne i bolesne. Veliku ljubav gajio je prema duševnim bolesnicima, suosjećajući i pomažući im, kako bi i oni osjetili da su prihvaćeni i voljeni.

4.1. Siromasi i sveti Vinko Paulski

Sveti Vinko Paulski se na samom početku svoga života suočava s teškom egzistencijom. Obitelj u kojoj je odrastao, kao i ostale u toj sredini, nastojala je radom i trudom osigurati osnovne uvjete za život. Osim što je bio okružen siromasima i sam sv. Vinko je dolazio iz obitelji siromašnih seljaka. Na prijelazu sa šesnaestog na sedamnaesto stoljeće u Francuskoj se s porastom siromaštva javljala i konstantna netrpeljivost prema toj ugroženoj skupini društva. Naime, siromašnima su se smatrali svi oni koji su bili trajno nesposobni priskrbiti sebi potrebna sredstva za život. Smatralo ih se nasilnima, neurednima i izobličenima. Bilo je uvriježeno mišljenje da je riječ o

¹¹⁴ S. Majdandžić-Gladić, *Sv. Vinko Paulski*, Dostupno na: <https://www.vjeraidjela.com/sv-vinko-paulski/> (Pristup 23.08.2018.)

¹¹⁵ Dostupno na: <https://book.hr/27-rujna-sveti-vinko-paulski-i-mrtav-jos-govori-kako-je-takav-drznik-postao-jednim-od-najvecih-dobrotvora-i-svetaca-u-povijesti/> (Pristup 23.08.2018.)

nekontroliranim i opasnim ljudima. Na početku 17. st. kada se shvatila veličina problema sa siromašnim članovima društva, državna su tijela osnivala opće bolnice u kojima su se siromasi planirano smještali. Vlast je smatrala kako će na taj način riješiti problem siromaštva.¹¹⁶

Položaj u kojem se od ranog djetinjstva našao, omogućio je svetom Vinku da se približi siromasima. Upravo je to rezultiralo solidarnošću koju je nesebično pokazivao prema njima. Za vrijeme boravka u mjestu Macon 1921. godine, sv. Vinko je ozbiljno razmišljao o velikom broju prosjaka kojih se gradska uprava nije mogla riješiti. Njihovo siromaštvo, neznanje i bijeda probudili su u sv. Vinku veliko sažaljenje. Počeo je razmišljati kako najprije suzbiti prosjačenje zdravih ljudi, onih sposobnih za rad, te ih je odlučio podijeliti u dvije skupine. Sposobni i zdravi ljudi dobili su posao i priliku da sami svojim radom osiguraju hranu i osnovne potrepštine, dok su bolesni i nesposobni dobili hranu i svu potrebnu njegu.¹¹⁷

Sveti Vinko Paulski je inspiraciju za svoje djelovanje pronalazio u Svetom Pismu. Kolika se veličina krije u siromasima otkrivao je u svetopisamskim izvorima u kojima su siromasi zauzimali povlašteno mjesto.

Kada je 1623. godine posjetom svojoj obitelji saznao za nevolje koje su ih snašle nije htio poduzeti ništa, nego je misionarima rekao da bi i on sam bio u istoj situaciji kao njegovi najbliži da mu Bog nije udijelio milost da bude svećenik. Taj položaj svetog Vinka je naveo da shvati Krista kao misionara siromaha, evangelizatora siromaha. Iz toga slijedi izgradnja njegove kristologije. Naglašavao je otajstvo Isusova javnog života, kada su se uz Sina Božjega okupljala mnoštva patnika i napuštenih ljudi.¹¹⁸ „Sveti Vinko Paulski siromahe je uspoređivao sa samim Kristom, koji se i sam rodio siromašan i siromašne odabrao sebi za učenike.“¹¹⁹ Ljubav koju je sveti Vinko pokazivao prema siromasima te svjesno opredjeljenje za siromašne zahtijevalo je promjenu načina

¹¹⁶ Usp. L. Mezzadri, *Sveti Vinko Paulski (1581.–1660.)*, str. 99–101.

¹¹⁷ Usp. M. I. Blažeka, *Sveti Vinko Paulski: 1581.–1660.*, str. 62.

¹¹⁸ Usp. L. Mezzadri, *Isto*, str. 102.

¹¹⁹ Tomislav Kovač, „Crkva pred izazovima siromaštva u novoj evangelizaciji“, *Bogoslovska smotra* 84 (3/2014), str. 451–477.

mišljenja i djelovanja Crkve. Taj način služenja podrazumijevao je uključenje i novo ustanovljenje zajedničkih struktura, da budu prilagodljivije služenju.¹²⁰

Misionarsko i ljubavljivo inspirirano djelovanje sv. Vinka Paulskog te njegova senzibilnost prema siromašnima (i bolesnima) kao i poziv na solidarnost, odjekuju i danas. „U siromasima se događa posebna Božja prisutnost, u njima se On sam uprisutnjuje. Bog posebno boravi među siromašnima, te oni predstavljaju posebno mjesto Božje blizine. Onaj tko prihvaća siromahe, malene i beznačajne, prihvaća Boga i ulazi u poseban odnos s Njim.“¹²¹ Čak i papa Franjo u mnogobrojnim izjavama oživljava temu siromaštva, slijedeći svetog Vinka koji je upornim poticajima apelirao na potrebu pomoći siromasima. Naime, govoreći o siromasima, papa Franjo, posebnu ulogu pridaje Crkvi koja treba biti siromašna za siromašne. Smatra da se od siromaha može mnogo toga naučiti, te da upravo oni proživljavanjem vlastitih patnji, poznaju Krista patnika. Naglašava kako je nama potrebna njihova evangelizacija, kako smo pozvani otkrivati Krista upravo u njima, pomažući im i prihvaćajući tajanstvenu mudrost koju Bog želi preko njih podijeliti s nama.¹²² „Evandeosko siromaštvo preko kojeg djeluje sv. Vinko nije ekonomska, nego prije svega teološka kategorija. Siromasi su u svojoj potpunoj raspoloživosti, subjekti Božjeg zanimanja i ljubavi. Preko njih se Evanđelje objavljuje kao poruka oslobođenja koja je namijenjena svakom čovjeku i koja je spremna iz temelja mijenjati ljudsku svijest i društvene strukture, na način da pristaje uz sve one koji pate ili trpe bilo koji oblik nepravde.“¹²³

Siromaštvo često psihički i društveno razara pojedinca te ugrožava i obezvrjeđuje ljudsku osobu. Stoga Crkva iz koje je iznjedrio i sveti Vinko Paulski, radi i zalaže se za ekonomiju ljubavi i solidarnosti, uzajamnosti i zajedništva, besplatnosti i darivanja, koja će neprestano voditi računa o dostojanstvu ljudske osobe i pravednoj raspodjeli dobara među ljudima.¹²⁴ Danas, baš kao i u vrijeme sv. Vinka, zalaganje Crkve je nužno u područjima gdje vlada siromaštvo i gdje nema najosnovnijih uvjeta za

¹²⁰ Usp. L. Mezzadri, *Sveti Vinko Paulski (1581.–1660.)*, str. 104–105.

¹²¹ Usp. Ivica Raguž, „O siromasima – teološko promišljanje“, *Diacovensia* 22 (4/2014), str. 427–445.

¹²² Usp. Papa Franjo, *Crkva milosrđa*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2014., str. 37–38.

¹²³ T. Kovač, „Crkva pred izazovima siromaštva u novoj evangelizaciji“, str. 457.

¹²⁴ Usp. *Isto*, str. 451–477.

život.¹²⁵ Djelovanje svetog Vinka dovelo ga je bezbroj puta do opasnosti i stavljanja života na kocku, ali on nikada nije posustajao u svojim naumima. Misionarima i kolegama s kojima je djelovao, stalno je ponavljao kako je Božja volja da služe i pomažu siromasima, blago i svim srcem, ne tražeći od njih ništa zauzvrat, s glavnim ciljem da uviđaju svoju vrijednost i dostojanstvo koje imaju kao ljudska bića, neovisno o svom materijalnom statusu.

4.2. *Skrb za bolesnike*

Sve oblike socijalne pravednosti i solidarnosti sa siromašnima, bolesnima, udovicama i marginaliziranima zdušno su zagovarali brojni ljudi iz Crkve, među kojima je i sveti Vinko Paulski. Bezuvjetnim darivanjem i brigom za najranjiviju skupinu u društvu, uz siromašne i neuke, sveti Vinko se pobrinuo za bolesne i nemoćne. Čvrsta vjera da je Krist prisutan u osobi svakog siromaha i bolesnika bila je nadahnuće za utemeljenje redova koji su ljubav prema bližnjemu ugradili u redovničke regule i statute. Bolesnik je sam Krist i zato ga treba u poniznosti srca njegovati i paziti s osobitim poštovanjem i ljubavlju.¹²⁶

4.2.1. Briga za duševne bolesnike

Sveti Vinko je posebno patio zbog nečovječnih postupaka prema duševnim bolesnicima. Zahtijevao je da se posebno prema toj skupini bolesnika odnosi humanije, zato što duhovna bol nije ništa sličnija u odnosu na fizičku. Kod skrbi za sve bolesnike, a posebno duševne, nastojao je otkloniti osjećaj bezvrijednosti, beznadnosti i besmislenosti.¹²⁷ U vrijeme kada su prosjaci postajali opasni za društvo, a sveti Vinko sve svjesniji tog problema, javio mu se jedan čovjek koji mu je dao veću svotu novca kako bi ga upotrijebio tamo gdje smatra da je najpotrebnije. Sv. Vinko je s tim novcem utemeljio dom za stare i bolesne ljude koji nisu više bili sposobni za rad.¹²⁸ Kao što je sveti Ivan od Boga želio bolesniku osigurati takvu bolnicu koja će biti kao njegova kuća, mjesto gdje će o njemu skrbiti, gdje će biti prihvaćen, liječen, utješeno i voljen, tako je i

¹²⁵ Usp. Gerhard Ludwig Müller, *Siromaštvo - izazov za vjeru*, Kršćanska sadašnjost, Biblioteka: Znakovi i gibanja, Zagreb, 2015., str. 11.

¹²⁶ Usp. Ante Komadina, „Povijesni razvoj crkvene skrbi za bolesnike“, *Služba Božja* 53 (3-4/2013), str. 265–283.

¹²⁷ Usp. Anica Jušić, „Palijativna medicina – palijativna skrb“, *MEDICUS* 10 (2/2001), str. 247–252.

¹²⁸ Usp. M. I. Blažeka, *Sveti Vinko Paulski: 1581.–1660.*, str. 63.

Vinko Paulski utemeljenjem doma nastojao osigurati sve potrebno kako bi bolesnici pronašli smisao života. Bolesniku je potrebno pristupiti s unutarnjom slobodom, ne možemo nekoga duhovno pratiti ako sami nismo duhovni, smatrao je sveti Vinko. Bolesnika je potrebno pratiti u cjelovitosti njegova bića, kao nositelja neotuđive vrijednosti i dostojanstva. Takav odnos budi poštovanje i posebnu snagu i volju za pomaganjem, što svetom Vinku nije nedostajalo.¹²⁹

Jedan od načina rada u pastoralnim ustanovama kao što je bio osnovani dom Vinka Paulskog bio je socijalni model prema kojemu je nastojao svakom bolesniku osigurati oslobođenje od osjećaja beskorisnosti i manje vrijednosti. Ti osjećaji mogu se sukobiti s teološkom istinom da je svatko vrijedan u Božjim očima, bez obzira koliko koristi i doprinosi društvu. Uz mogućnost da se osoba udalji od obitelji, prijatelja i svoje vjerske zajednice te opasnosti da se zatvori u samoću, sveti Vinko je nastojao svakom pojedincu osigurati potrebnu skrb i osjećaj vrijednosti.¹³⁰ Upravo je ljudsko dostojanstvo, oko čega je sveti Vinko kod bolesnih i siromašnih posebno vodio brigu, neotuđivo. Ono je tu bez obzira na okolnosti u kojima pojedinac živi: društvene, ekonomske ili političke. Čovjek ga može poštivati ili ne, ali ga ne može dodijeliti ili oduzeti. Čovjek ne može biti lišen svoje bitne oznake: da je *homo sapiens, imago Dei* – slika Božja. Snagom svojega dostojanstva svaki čovjek u svakom stadiju svoga života, makar pogođen teškom bolešću ili patničkim tijekom umiranja, uvijek zadržava pravo i dužnost na poštivanja dostojanstva.¹³¹ „Bolestan čovjek čije zdravlje, a nerijetko i život, ovise o odlukama liječnika pripada najranjivijoj društvenoj skupini, što potencira nužnost jasnih moralnih standarda, ali i zahtijeva obvezujuću pravnu regulativu u postupanju prema njemu.“¹³² Požrtvovnost i ljubav koju je gajio prema bolesnicima, bezuvjetno darivanje i učestalo odricanje, omogućili su da Vinko Paulski bude poticaj drugima kako bi, vođeni njegovim naukom, pružali pomoć najranjivijima i osigurali da im se ni u kojem trenutku ne uruši dostojanstvo koje im pripada.

¹²⁹ Usp. Marija Babić, „Uloga duhovnosti u palijativnoj skrbi“, *Služba Božja* 53 (3-4/2013), str. 435–440.

¹³⁰ Usp. Mihály Szentmártoni, „Odnos svećenik – liječnik – bolesnik: iz perspektive svećenika“, *Služba Božja* (3-4/2013), str. 229–318.

¹³¹ Usp. Valentin Pozaić, „Palijativna skrb i ljudsko dostojanstvo bolesnika“, *Glasiilo pulske bolnice* (2/2009), str. 122.

¹³² Velinka Grozdanić, „Bioetički senzibilitet Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama“, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci* 38 (3/2017), str. 931.

Poznato je da postoji potreba da odgoj za pastoral bolesnika bude interdisciplinaran, kao u prenošenju potrebnih znanja, tako i u uključivanju u mrežu suradnika, posebno vjernika laika koji već djeluju u okviru medicinske skrbi, te dragovoljaca, bez kojih je ozbiljni pastoral bolesnika nezamisliv.¹³³ Tako je i sveti Vinko od samog početka djelovanja uza sebe imao potporu i pomoć raznih skupina društva, od najutjecajnijih građana do seljaka. Hospicij i palijativna skrb, koju je uz pomoć laika uzdigao na zavidnu razinu u ono vrijeme imali su nenadomjestivu vjersku dimenziju. Hospicij je niknuo, razvijao se i ostao u vjerskom ozračju, što ne znači da svaki hospicij mora biti obilježen određenom vjerskom pripadnošću. To je načelno ustanova otvorena svima bez obzira na dob, spol, rasu, vjeru. Međutim, jedno od trajno prisutnih obilježja svakog hospicija, kao i ovoga svetog Vinka je prisutnost vjerskog službenika, bilo da je trajno prisutan, bilo da dolazi po pozivu. Posebnost domova i bolnica koje je osnovao za najpotrebitije, upravo je u tome što je sjeme bacio službenik Crkve, pozvan na služenje i pomoć u svakom trenutku.¹³⁴

4.3. *Crkva i ranjive skupine društva*

Današnji pojam bioetike obuhvaća ljudsku odgovornost naspram svih oblika života koji postoje u svijetu. Riječ je o čovjekovom odnosu ne samo prema vlastitom životu, nego i prema životu drugih, prirode i svih živih bića, o čemu je posebno vodio brigu sveti Vinko. Prije samog nastanka bioetike kao znanstveno utemeljene discipline, mnogi velikani, a posebno sveci, postavljali su njene temelje, a da pritom nisu bili svjesni koliko doprinose njenom nastanku. Bioetika, kao znanstvena disciplina koja prvotno usmjerava na život i smatra da ga treba čuvati, obrađuje pitanje ljudskog dostojanstva koje se usko veže uz najranjivije skupine u društvu, posebno siromašne i isključene.

Crkveno učiteljstvo od samih početaka usmjerava svoju brigu prema siromašnima i ugroženima. Tako je papa Pio XII. u svojim mnogobrojnim nagovorima liječnicima i znanstvenicima govorio o vrijednosti i neponovljivosti ljudskog života, abortusu, kontracepciji i bračnoj spolnosti, o umjetnoj oplodnji, sterilizaciji, o pokusima

¹³³ Usp. Ante Mateljan, „Svećenik i bolesnik“, *Služba Božja* 48 (4/2008), str. 380–407.

¹³⁴ Usp. V. Pozaić, „Palijativna skrb i ljudsko dostojanstvo bolesnika“, str. 122.

na čovjeku, kirurgiji, reanimaciji, o problemu analgetika pa čak i o bezbolnom porodu. On je davao smjernice za medicinsko etičke probleme što danas čine tek dio (bio)etičke refleksije, pa njega možemo smatrati začetnikom katoličke bioetike.¹³⁵ Nasljednici pape Pia XII., papa Ivan XXIII., a nakon njega i papa Pavao VI., također su slijedili njegov put.

Drugi vatikanski sabor kao prekretnica i jedan od najznačajnijih događaja u povijesti, svojim je dokumentima, dekretima i konstitucijama ohrabrio mnoge teologe da se otvore novim pitanjima, potrebama i problemima s kojima su se susretali. Već 1968. godine u javnost izlazi enciklika pape Pavla VI. *Humanae vitae* koju mnogi, s razlogom, uvrštavaju u bioetičku biblioteku.¹³⁶ Najznačajnija misao koncila o siromaštvu nalazi se u Dogmatskoj konstituciji o Crkvi – *Lumen gentium* u br. 8. gdje se vrijednost siromaštva utemeljuje na Kristovu kenotičkom osiromašenju (usp. Fil 2, 6 – 7), te se nalaže i Crkvi put siromaštva njezina Učitelja, Isusa Krista. Kao što je Krist poslan siromasima, bolesnima, isključenima, onima skršena srca i time nam daje primjer, tako i Crkva okružuje ljubavlju sve koji su pogođeni ljudskom slabošću. U siromasima i patnicima prepoznaje sliku svoga Utemeljitelja te se trsi ukloniti njihovu nevolju i nastoji u njima služiti Kristu.

U novije vrijeme, u pobudnici *Evangelii gaudium* papa Franjo govori da živimo u svijetu obilježenom isključivanjem, društvenom nejednakošću i globalizacijom ravnodušnosti spram ozbiljnih društvenih problema. Zato u središte poslanja Crkve postavlja izazov borbe protiv isključivanja i društvene nejednakosti i zahtijeva da se katolički svijet suprotstavi ekonomiji isključenja, novom idolopoklonstvu, novcu koji vlada umjesto da služi i socijalnoj nejednakosti koja rađa nasilje.¹³⁷

¹³⁵ Usp. Ana Jeličić, *Recepcija i preobrazba bioetike u Hrvatskoj*, Zagreb, 2016., str. 51.

¹³⁶ Usp. *Isto*, str. 53.

¹³⁷ Usp. Anđelko Domazet, „Crkva i povlašteno mjesto siromašnih u božjem narodu“, *Služba Božja* 60 (1/2020), str. 61–63.

Zaključak

Iako pogubljen u traganju za materijalnim blagostanjem u vrijeme mladenaštva, Vinko Paulski je tragajući stigao tamo gdje ni sam nije slutio. Nastojeći osigurati lagodniji život sebi i svojoj obitelji, neplanirano se počeo skrbiti o najpotrebitijima. Ulaskom u novi način života i odabirom svećeništva, sveti Vinko se odrekao svojeg prvotnog cilja. Upoznajući siromašne i ugrožene, upoznavao je samoga sebe.

Vinko Paulski je osnivanjem družbi osigurao skrb za veliki broj ljudi koji nisu bili sposobni samostalno sebi priskrbiti ono što im je prijeko potrebno. Kvalitetnim radom i učestalim pomaganjem ne gledajući na vlastiti korist, sveti Vinko je proširio obzorje pružanja pomoći te uvelike doprinio tome da se pojedinac i zajednica zaštite u svakom smislu. Poznato je da je sveti Vinko vođen Riječju Božjom nastojao približiti Krista svakom pojedincu. Pružajući pomoć siromašnima i bolesnima, omogućio je da njegova karizma bude još uvijek prisutna u svima koji imaju potrebu služiti i ljubiti. Uistinu je bio poslan da ljubeći Krista ljubi bližnjega te upravo u potrebitima iskusi Kristovo očitovanje. Obnašajući službu svećenika i odgajatelja, sveti Vinko je učestalo poticao na vršenje određenih kreposti i nesebično darivanje. Njegova se veličina očituje u svemu onome što je ostavio iza sebe, a posebno danas kada su nakon toliko godina od njegovog djelovanja i dalje žive i aktivne družbe koje je osnovao.

Stavljajući vulnerabilne članove i skupine društva uvijek na prvo mjesto i vodeći brigu o dostojanstvu svakog živog bića, Vinko Paulski se može smatrati praocem bioetike koja govori o čovjekovom odnosu ne samo prema vlastitom životu, nego životu svih živih bića neovisno o kvaliteti života, kako materijalnoj tako i znanstvenoj. Sveti Vinko se vodio načelom ranjivosti, na njemu svojstven način, primjenjujući ga u praksi i očitujući ga u vlastitom životu.

Literatura

Knjige

BLAŽEKA, Marija Iona, *Sveti Vinko Paulski: 1581.–1660.*, Družba sestara milosrdnica svetog Vinka Paulskog, Zagreb, 1981.

JELIČIĆ; Ana, *Recepcija i preobrazba bioetike u Hrvatskoj*, Zagreb, 2016.

LOPEZ; Felix, *Vinko Paulski - otac siromaha*, Samostan sestara milosrdnica, Zagreb, 1995.

MEZZADRI; Luigi, *Sveti Vinko Paulski (1581.–1660.)*, Impresum Zagreb, Družba sestara milosrdnica svetog Vinka Paulskog, Kerschoffset, Zagreb, 1992.

MÜLLER; Gerhard Ludwig, *Siromaštvo - izazov za vjeru*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2015.

PAPA FRANJO, *Crkva milosrđa*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2014.

SIROVEC; Ivan, *Sveci: 128 životopisa i poruka*, UPT, Đakovo, 2007.

TOMAŠEVIĆ; Luka, *Bioetika iz teološke perspektive*, Pergamena, Zagreb, 2014.

VALJAN; Velimir, *Bioetika*, Svjetlo riječi, Sarajevo – Zagreb, 2004.

Članci

AKMADŽA; Miroslav, MARKS; Kornelija, „Oduzimanje imovine Družbe sestara milosrdnica sv. Vinka Paulskoga u Hrvatskoj od strane komunističkog režima“, *Povijesni zbornik - godišnjak za kulturu i povijesno nasljeđe* (3/2008), str. 175–196.

BABIĆ; Marija, „Uloga duhovnosti u palijativnoj skrbi“, *Služba Božja* 53 (3-4/2013), str. 435–440.

BEAUCHAMP; Tom L., „Načela u bioetici“, *Društvena istraživanja* 5 (3-4/1996), str. 533–544.

BRKLJAČIĆ; Morana, „Bioetika i bioetički aspekti palijativne medicine“, *Medicina* 44 (2/2008), str. 146–151.

CUNHA; Thiago, GARRAFA; Volnei, „Vulnerability, A Key Principle for Global Bioethics?“, *Cambridge Quarterly of Healthcare Ethics* (2016), str. 197–208.

ČOVIĆ; Ante, Pojmovna razgraničenja: moral, etika, medicinska etika, bioetika, integrativna bioetika, u: Bioetika i dijete: Moralne dileme u pedijatriji, Marija Radonić (ur.), *Hrvatsko društvo za preventivnu i socijalnu pedijatriju*, Pergamena, Zagreb, (2011), str. 11–24.

DOMAZET; Anđelko, „Crkva i povlašteno mjesto siromašnih u Božjem narodu“, *Služba Božja* 60 (1/2020), str. 61–63.

GROZDANIĆ; Velinka, „Bioetički senzibilitet Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama“, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci* 38 (3/2017), str. 929–946.

JUŠIĆ; Anica, „Palijativna medicina – palijativna skrb“, *MEDICUS* 10 (2/2001), str. 247–252.

KEMP; Peter, DAHL RENDTORFF; Jacob, „The Barcelona Declaration“, *Synthesis philosophica* 46 (2/2008), str. 239–251.

KOMADINA; Ante, „Povijesni razvoj crkvene skrbi za bolesnike“, *Služba Božja* 53 (3-4/2013), str. 265–283.

KOVAČ; Tomislav, „Crkva pred izazovima siromaštva u novoj evangelizaciji“, *Bogoslovska smotra* 84 (3/2014), str. 451–477.

KRAJNOVIĆ; Dušanka, MUJOVIĆ-ZORNIĆ; Hajrija, „Etički i pravni aspekti zaštite vulnerabilnih skupina: međunarodni i nacionalni normativi“, *JAHHR: Europski časopis za bioetiku* (8/2013), str. 725–737.

MACKLIN; Ruth, „Bioethics, vulnerability, and protection“, *Blackwell Publishing* (5-6/2003), str. 472–486.

MATELJAN; Ante, „Svećenik i bolesnik“, *Služba Božja* 48 (4/2008), str. 380–407.

POZAIĆ; Valentin, „Palijativna skrb i ljudsko dostojanstvo bolesnika“, *Glasilo pulske bolnice* (2/2009), str. 121–123.

RAGUŽ; Ivica, „O siromasima – teološko promišljanje“, *Diacovensia* 22 (4/2014), str. 427–445.

RINČIĆ; Iva, „Sličnosti i razlike europske i američke bioetike u odnosu na temeljna bioetička načela“, *JAHR: Europski časopis za bioetiku* (8/2013), str. 739–745.

SZENTMÁRTONI; Mihály, „Odnos svećenik – liječnik – bolesnik: iz perspektive svećenika“, *Služba Božja* (3-4/2013), str. 229–318.

ZAGORAC; Ivana, JURIĆ; Hrvoje, „Bioetika u Hrvatskoj“, *Filozofska istraživanja* 28 (3/2008), str. 601–611.

Internet

<https://book.hr/27-rujna-sveti-vinko-paulski-i-mrtav-jos-govori-kako-je-takav-drznik-postao-jednim-od-najvecih-dobrotvora-i-svetaca-u-povijesti/>

<https://dv-svetog-vinka.hr/o-vrticu/tko-je-sveti-vinko/>

<https://www.vjeraidjela.com/sv-vinko-paulski/>

<http://www.milosrdnice.hr/o-nama/utemeljitelji/sveti-vinko-paulski/>

https://hr.wikipedia.org/wiki/Vinko_Paulski

<https://www.milosrdnice.hr/vinkovska-obitelj/>

http://www.redovnistvo.hr/redovi-i-druzbe/instituti/lazaristi_cm

<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=64721>

<https://ssvp.hr/27-rujna-umro-je/>

SVEUČILIŠTE U SPLITU

KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja _____, kao pristupnik za stjecanje zvanja magistra/magistrice _____, izjavljujem da je ovaj diplomski rad rezultat isključivo mog vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio diplomskoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga diplomskog rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, _____

Potpis